

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна характеристика оборотних активів підприємства.....	8
1.2. Джерела фінансування оборотних активів підприємства	25
1.3. Теоретичні засади розробки політики управління фінансуванням оборотних активів	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРотНИХ АКТИВІВ ТОВ «КОМПАНІЯ СОФІТ»	52
2.1. Аналіз динаміки, обсягів та складу оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»	52
2.2. Характеристика динаміки обсягів та складу джерел фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»	60
2.3. Оцінка ефективності управління фінансуванням оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт».....	73
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРотНИХ АКТИВІВ ТОВ «КОМПАНІЯ СОФІТ»	88
3.1. Обґрунтування потреби ТОВ «Компанія Софіт» в оборотних активах на плановий період	88
3.2. Розробка політики фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на плановий період.....	100
3.3. Оцінка ефективності політики фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на плановий період	109
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	119
Список використаних джерел.....	124
ДОДАТКИ	131

АНОТАЦІЯ

Гаріфуллін М.В. «Управління фінансуванням оборотних активів підприємства» (за матеріалами ТОВ «Компанія Софіт», м. Київ). – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізація «Економіка підприємства» – Київський національний торговельно-економічний університет – Київ, 2018.

Випускна кваліфікаційну роботу присвячено теоретичним, методичним і практичним аспектам фінансування оборотних активів підприємства. Представлена робота дозволяє дослідити основні теоретико-методичні засади та практичні підходи до механізму управління фінансуванням оборотних активів підприємства.

Ключові слова: активи, оборотні активи, власний капітал, позиковий капітал, фінансування, чистий робочий капітал, типи політики фінансування.

ABSTRACT

Garifullin MV "Managing the financing of current assets of the enterprise" (based on the materials of LLC "Company Sofit", Kyiv). - The manuscript.

Final qualifying paper on the specialty 051 "Economics", specialization "Economy of Enterprise". – Kyiv National University of Trade and Economics. – Kyiv, 2018.

The final qualification work is devoted to theoretical, methodological and practical aspects of financing of current assets of the enterprise. The presented work allows us to study the main theoretical and methodological principles and practical approaches to the mechanism of managing the financing of current assets of the enterprise.

Key words: assets, current assets, equity, loan capital, financing, net working capital, types of financing policies.

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначилося на ефективності їхнього господарювання. До того ж низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання внаслідок непослідовного застосування принципів організації процесу управління. Тому на даний момент одним із найактуальніших завдань у напрямку забезпечення стабільності та фінансової стійкості вітчизняних товаровиробників є підвищення ефективності використання оборотних активів.

Прискорення відтворювального процесу виробництва, покращення фінансового стану сучасних підприємств, що передбачає залучення додаткових обсягів фінансових ресурсів і їх більшої віддачі, в сучасних кризових економічних умовах в Україні та світі висуває на перший план першочергове завдання підвищення ефективності господарської діяльності; пошуку нових шляхів реалізації продукції; формування оптимального складу оборотних активів за обсягом та структурою, адже саме оборотні активи забезпечують комерційну та господарську активність сучасних підприємств.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки України питання формування та управління оборотними активами є надзвичайно важливими у напрямку забезпечення достатнього рівня ліквідності, платоспроможності, прибутковості вітчизняних підприємств. Вирішення проблем ефективного функціонування підприємств у кризових умовах обумовлює необхідність дослідження теоретичних аспектів сутності, структури й особливостей формування оборотних активів як економічної категорії.

Істотний внесок у дослідження процесу управління оборотними активами підприємства зробили такі відомі вчені, як: Білик М.Д. [63], Бланк І.О. [4], Бугріменко Р. М. [12], Ващенко Н.В. [17], Гаценко-Колумбет О.П.

[22], Гетьман О.О. [23], Дядюк М.А. [32], Єщенко П.С. [1], Колумбет О.П. [38], Мазаракі А.А. [42], Олександренко І.В. [47], Осовська Г.В. [7], Роганова Г.О. [55], Сироткіна С.А. [56], Стоянова О.С. [4] та інші.

Метою роботи є дослідження сучасного стану управління фінансуванням оборотних активів підприємства ТОВ «Компанія Софіт» м. Києва, обґрунтування програми реалізації політики фінансування оборотних активів підприємства та оцінка її ефективності.

Досягнення поставленої мети буде забезпечене вирішенням таких **завдань**:

- дослідити теоретичне підґрунтя сутності поняття оборотні активи та охарактеризувати їх економічну сутність;
- розглянути джерела фінансування оборотних активів, навести їх класифікацію та надати економічну характеристику;
- охарактеризувати теоретичні засади розробки політики управління фінансуванням оборотних активів;
- провести аналіз динаміки, обсягів та складу оборотних активів підприємства;
- розглянути характеристику динаміки обсягів та складу джерел фінансування оборотних активів підприємства;
- провести оцінку результативності управління фінансуванням оборотних активів підприємства;
- обґрунтувати потребу підприємства в оборотних активах на плановий період;
- розробити політику фінансування оборотними активами підприємства на плановий період;
- обґрунтувати програму реалізації політики фінансування оборотних активів підприємства на плановий період та провести оцінку її ефективності.

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи є процес управління фінансуванням оборотних активів підприємства.

Предметом дослідження випускної кваліфікаційної роботи є теоретичні основи та прикладні аспекти управління фінансуванням оборотних активів підприємства в сучасних умовах господарювання.

Випускна кваліфікаційна робота виконана за матеріалами Товариства з обмеженою відповідальністю «Компанія Софіт».

Організаційно-економічна характеристика об'єкта дослідження. За організаційно правовою формою – це товариство з обмеженою відповідальністю. Основними видами діяльності підприємства відповідно до статуту є діяльність вантажного автомобільного транспорту. Підприємство є новим на ринку, яке засноване у 2016 році і нині стабільно займає свої місце на даного ринку.

Методами дослідження, які були використанні в роботі є вертикальний, горизонтальний, коефіцієнтний та факторний аналіз. Для обґрунтування цільових та планових показників фінансування оборотних активів підприємства на плановий 2019 рік було використано розрахунково-аналітичні методи, у тому числі екстраполяції. В процесі виконання аналітичних розрахунків було використано програмний продукт Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження стали науково-правові акти, статистична звітність, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, дані фінансового обліку та звітність ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки, інша аналітична інформація.

Апробація результатів дослідження. Результати та висновки даного дослідження представлені у науковій статті «Основні підходи до вибору джерел фінансування оборотних активів підприємства», опублікованій у Збірнику наукових статей **студентів КНТЕУ «Економіка і фінанси підприємства», 2018 року (С.)**.

Практичне значення одержаних результатів спрямоване на забезпечення управління фінансуванням оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» в довгостроковій перспективі та зменшення впливу на неї зовнішніх факторів.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 133 сторінках, містить 14 рисунків та 43 таблиць, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 65 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна характеристика оборотних активів підприємства

Розвиток ринкових відносин в Україні вимагає нових підходів до управління економікою як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств. Особливого значення набувають проблеми створення таких механізмів управління активами підприємств, які б відповідали ринковим умовам господарювання, а також забезпечували б достатній рівень платоспроможності, ліквідності та прибутковості. У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначилося на ефективності їхнього господарювання. До того ж низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання внаслідок непослідовного застосування принципів організації процесу управління. Тому на даний момент одним із найактуальніших завдань у напрямку забезпечення стабільності та фінансової стійкості вітчизняних товаровиробників є підвищення ефективності використання оборотних активів.

Прискорення відтворювального процесу виробництва, покращення фінансового стану сучасних підприємств, що передбачає залучення додаткових обсягів фінансових ресурсів і їх більшої віддачі, в сучасних кризових економічних умовах в Україні та світі висуває на перший план першочергове завдання підвищення ефективності господарської діяльності; пошуку нових шляхів реалізації продукції; формування оптимального складу оборотних активів за обсягом та структурою, адже саме оборотні активи забезпечують комерційну та господарську активність сучасних підприємств.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки України питання формування та управління оборотними активами є надзвичайно важливими у напрямку забезпечення достатнього рівня ліквідності, платоспроможності, прибутковості вітчизняних підприємств. Вирішення проблем ефективного функціонування підприємств у кризових умовах обумовлює необхідність дослідження теоретичних аспектів сутності, структури й особливостей формування оборотних активів як економічної категорії.

Істотний внесок у дослідження процесу управління оборотними активами підприємства зробили такі відомі вчені, як: Білик М.Д. [63], Бланк І.О. [4], Бугріменко Р. М. [12], Ващенко Н.В. [17], Гаценко-Колумбет О.П. [22], Гетьман О.О. [23], Дядюк М.А. [32], Єщенко П.С. [1], Колумбет О.П. [38], Мазаракі А.А. [42], Олександренко І.В. [47], Осовська Г.В. [7], Роганова Г.О. [55], Сироткина С.А. [56], Стоянова О.С. [4] та інші.

Їх наукові праці переважно були присвячені визначенню сутності поняття «оборотні активи», характеристики їх структури та аналізу ефективності використання оборотних коштів на підприємствах різних видів економічної діяльності.

На сьогодні складно визначити методологічні основи управління та організації оборотних активів підприємства як економічної категорії. У зарубіжній і вітчизняній літературі відсутні чіткі базові поняття, а це безпосередньо вказує на те, що оборотні активи як економічна категорія та елемент практичної діяльності знаходяться на стадії свого становлення й розвитку, оскільки економічна думка продовжує розвиватися разом із практикою діяльності підприємств, зміною форм та потреби у обсягах використання оборотних активів у конкретній економічній ситуації.

У сучасній науковій літературі застосовуються економічні категорії, що ідентично позначають зміст терміна «оборотні активи»: оборотні кошти та оборотний капітал та інші, тобто форма подання цього терміну може суттєво різнитися.

Відмінність досліджених понять, на нашу думку, полягає у наступному: у категорій «оборотні активи» і «оборотні кошти» різні складові та різна тривалість періоду для функціонування, крім того оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони «не витрачаються і не споживаються» [14; с.43].

Поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи» часто використовуються як синоніми, хоча оборотні активи у процесі виробничої діяльності підприємства споживаються і витрачаються, на відміну від оборотного капіталу, що лише авансується.

Розглядаючи доробки вітчизняної та іноземної школи щодо визначення оборотних активів, зазначаємо, що поняття оборотні активи зустрічається в економічній літературі приблизно з початку минулого століття.

Термін «оборотні активи» трактувався по-різному, залежно від етапів розвитку економіки, так за адміністративно-командної системи поширеним було досить вузьке поняття «оборотні кошти», а саме: грошові суми необхідні для придбання матеріалів, виплати заробітної платні, сплати податків та покриття інших операційних витрат.

Головною їх функцією вважалося розрахунково-платіжне обслуговування кругообігу коштів та фінансування поточних витрат підприємства [2; с. 51].

З початку 50-х років між вченими-економістами виникла дискусія щодо доцільності застосування відповідних термінів, у результаті чого з'явилися багато конкуруючих понять і визначень оборотних коштів, зокрема, В.П. Дяченко стверджував, що: «вартість оборотних фондів і фондів обігу складає в сукупності оборотні засоби підприємств» [32; с. 308].

У підручнику політичної економії 1954 р. подано таку дефініцію: «Виробничі оборотні фонди і фонди обігу у їх сукупності складають оборотні засоби підприємства».

А. Н. Азрилян уточнює це визначення: «сукупність оборотних фондів і фондів обігу у їх грошовому виразі складає оборотні кошти підприємства» [6; с. 52].

Взагалі на сьогодні не існує єдиної думки щодо економічної сутності поняття «оборотні активи». К. С. Мельничук визначає оборотні активи як: «грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [12; с.50].

На думку Сироткина С. А., оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу [56; с. 65]. Але слід зазначити, що на капітал перетворюється не весь обсяг авансованих грошових коштів, а лише той, що забезпечує економічний, соціальний або екологічний ефект.

Погоджуючись з думкою О. П. Колумбет [22; с. 325], вважаємо, що хибність ототожнення оборотних активів з оборотними коштами полягає в тому, що загальноприйнятий поділ оборотних коштів на оборотні фонди та фонди обігу не враховує такої складової господарських засобів підприємства, як короткострокові фінансові вкладення.

До оборотних активів належать як матеріальні, так і грошові ресурси, тому поняття оборотних активів є дещо ширшим, ніж поняття оборотних коштів [13; с. 330].

А. А. Мазаракі в своїй праці «Економіка торговельного підприємства» [42; с. 264] ототожнює поняття поточні активи та обіговий капітал. На думку автора, поточні активи або обіговий капітал обслуговують поточну господарську діяльність підприємства, змінюють у її ході свою матеріально-речову форму та переносять вартість на продукцію підприємства.

Найбільш правильно і детально, з нашого погляду, розкрито економічну сутність оборотних активів І.О. Бланком у науковій праці «Управління активами» [5, с. 254]. Під оборотними (поточними) активами автор розуміє сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують його поточну виробничо-комерційну діяльність і повністю споживаються протягом одного операційного циклу. Але на нашу думку, у даному визначенні доцільніше було

б акцентувати увагу не на операційному циклі, а на терміні їх використання. Так, поточні фінансові інвестиції включаються до складу оборотних активів, але участі в операційному циклі не беруть.

Аналіз сутності визначення економічної категорії «оборотні активи» наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Аналіз сутності визначення економічної категорії «оборотні активи» в різних наукових джерелах

Джерело	Визначення
Бланк І.О. [5, с. 254]	Сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують його поточну виробничо-комерційну діяльність і повністю споживаються протягом одного операційного циклу
Мочерний С.В. [35; с. 111]	Грошові кошти підприємств, фірм, компаній, які авансуються в об'єкти, що використовуються у межах одного відтворювального циклу або в короткотерміновому періоді (до одного року)
	Предмети праці, які у процесі виробництва переносять свою вартість на новостворений продукт відразу, а також вартісна форма робочої сили
Осовська Г. В. [58; с. 216-217]	Оборотні кошти підприємств, фірм, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу
Агафонова М.Ю. [35; с. 315]	Нормовані та ненормовані оборотні кошти об'єднань, підприємств, організацій, що відображаються в активі бухгалтерського балансу
Окселенко Н. О., [46; с.75]	Частина коштів виробництва, що повністю споживається протягом виробничого циклу, зазвичай включають матеріали, сировину, паливо, енергію, напівфабрикати, запчастини, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів у грошовому еквіваленті

Деякі автори вважають, що оборотні активи – це оборотні кошти підприємства, як наприклад О. Гетьман і В. Шаповал, а під оборотними коштами розуміють предмети праці, які повністю беруть участь у виробничому процесі і цілком переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції (наданих послуг) протягом одного виробничого циклу, як правило, менше ніж за 365 днів [23; с. 75].

До оборотних засобів «Економічний енциклопедичний словник» за ред. Осовської Г.В. [46; с. 111] відносить: запаси сировини, матеріалів, палива, інструменти, виробничий і побутовий інвентар, запаси готової продукції, у тому числі кошти у незавершених платежах підприємствами-постачальниками, незавершене будівництво, тару, а також грошові ресурси (дебіторська заборгованість, короткострокові фінансові вкладення, готівкові кошти та ін.).

До оборотного капіталу відносять готівкові кошти, високоліквідні цінні папери, матеріально-виробничі запаси, нереалізовану готову продукцію, короткострокову заборгованість інших підприємств даному підприємству. У дослідженні Ю. Пеняк висловлюється думка про тотожність понять «оборотні кошти», «оборотні засоби» і «оборотні активи» [48].

Науковець вважає, що «оборотні засоби» не можна розглядати одночасно і як активи, і як капітал, оскільки активи – це ресурси підприємства, що обслуговують його безперервну господарську діяльність, від використання яких підприємство очікує отримати прибуток, а капітал – це джерело фінансування цих ресурсів. Він може бути або власним, або позиковим, тобто вказує на право власності.

Оборотні засоби – активна складова майна підприємства, а отже, це і є оборотні активи. Термін «оборотні активи» доречно користуватись лише в тих випадках, коли мова йде про речовий склад оборотних засобів, тобто розміщення їх в активі балансу [12; с. 18].

Таким чином, у трактуванні економічної категорії «оборотні активи» у вітчизняній економічній науці відсутній єдиний методологічний підхід,

ототожнюючи поняття «оборотні кошти», «оборотний капітал», «оборотні засоби» та ін.

При цьому обґрунтовано висувається думка про ідентичність понять «оборотні активи», «оборотні кошти» і «оборотний капітал» [13; с. 186].

Досліджуючи аспект інституціонального і нормативно-правового закріплення економічної категорії, зазначаємо, що застосування та обіг економічної категорії «оборотні активи» в українському законодавстві прямим чи опосередкованим чином регулюється:

1. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [53].
2. Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [45].
3. Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України» [54].

Згідно із Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» при складанні фінансової звітності суб'єктами господарювання визначається вартість оборотних активів як грошей та їх еквівалентів, що не обмежені у використанні, а також інших активів, призначених для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [45]. Тут важливо наголосити, що активами визначено ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [16].

Функціональне визначення й відображення оборотних активів при складанні фінансової звітності – це формування інформаційної бази контролю діяльності підприємства, прийняття управлінських рішень.

Коло користувачів такої інформації охоплює органи управління підприємством, що потребують повного обсягу відповідної інформації:

- акціонери та учасники підприємств – всю фінансову інформацію;
- комерційні партнери – інформацію про платоспроможність підприємства;
- кредитори – щодо платоспроможності й ефективності підприємства;
- податкові служби – всю фінансову інформацію;
- органи статистики – про підприємницьку діяльність [19; с. 264].

Тобто, у фінансовій звітності підприємства оборотні кошти виступають як його активи. Майбутня економічна вигода, що втілена в актив, є потенціалом, за рахунок якого можливе надходження (прямо або опосередковано) грошових коштів та їх еквівалентів до суб'єкта господарювання.

У даному випадку потенціал є або продуктивним, або може набивати форми конвертованості у грошові кошти чи їх еквіваленти, а також спроможності зменшувати відтік грошових коштів. Варто зазначити, що для існування активу матеріальна форма не є суттєвою. Деякі види активів (наприклад, дебіторська заборгованість та ін.) пов'язані з юридичними правами, включаючи право власності.

У зарубіжній практиці застосовують термін «current assets» (англ.) на позначення українських еквівалентів поточних, оборотних активів, оборотних коштів, оборотних засобів, легкореалізовуваних активів, ліквідних активів, тобто це активи, які будуть використані, перетворені у готівкові кошти чи списані на видаток підприємством протягом року, і включають готівкові грошові запаси, дебіторську заборгованість, запаси готової продукції, виробничі запаси сировини, матеріалів, палива, інвентар тощо [20; с. 100].

Р. Брейлі та С. Майєрс [15; с. 310] у своїй праці «Принципи корпоративних фінансів» застосовують поняття «оборотні активи», «короткострокові активи», «поточні активи» (current assets). На їх думку, поточні активи (короткострокові активи, оборотні активи) – це такі активи,

які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти. На нашу думку, представлене визначення є не зовсім коректним, оскільки грошові кошти включаються до складу оборотних активів.

Так, науковці до оборотних активів відносять грошові кошти, короткострокові цінні папери, рахунки до отримання, запаси сировини та готової продукції [21; с. 69].

Експерти групи Accounting Coach наводять таке визначення оборотних активів [22] це:

- готівкові кошти, включаючи залишки на рахунках, валютних рахунках;
- грошові еквіваленти, такі як державні цінні папери (з терміном погашення до 90 днів);
- тимчасові інвестиції, такі як депозитні сертифікати з терміном погашення до одного року, а також інші короткострокові інвестиції;
- дебіторська заборгованість, або торговельна дебіторська заборгованість, за вирахуванням резерву по сумнівних боргах;
- векселі до отримання з терміном погашення протягом одного року;
- інша дебіторська заборгованість, зокрема, повернення податку на прибуток, грошові аванси співробітникам, страхові виплати;
- сировина, незавершене виробництво, готова продукція, пакувальні матеріали, офісна техніка;
- витрати майбутніх періодів, авансові платежі.

Тобто експерти визначають оборотні активи як гроші у готівковій формі або такі, що можуть бути швидко переведені в готівку й будуть використані протягом одного року або протягом робочого циклу підприємства, якщо специфіка діяльності обумовлює його більшу тривалість.

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» у різних літературних джерелах, можна виділити декілька підходів до трактування сутності даної економічної категорії:

- оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу;

- грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі;
- сукупність матеріальних цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу;
- засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Серед вчених найбільше прихильників визначення оборотних активів як сукупності оборотних фондів та фондів обігу; грошових коштів та їх еквівалентів, а також інших активів, що використовуються в одному операційному циклі. Так, наприклад, Ф. Ф. Бутинець під оборотними активами розуміє грошові кошти та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу [13; с. 127].

Таким чином, дослідження наукової літератури свідчить про відсутність єдиного методичного підходу до визначення оборотних активів. Схематично це зображено на рис. 1.1.

Рис. 1.1 Схематичне відображення застосування різних визначень оборотних активів [14; с. 43]

Підсумовуючи сучасні підходи до змісту категорії «оборотні активи», можна зробити висновки, що сутнісною характеристикою оборотних активів є їх мобільність та відновлюваність у процесі господарської діяльності, крім цього оборотні активи мають відповідати обсягам поточних зобов'язань та приносити підприємству економічні вигоди. Проаналізувавши вищенаведені визначення оборотних активів, запропонуємо власне визначення даного поняття: оборотні активи – це мобільна частина активів підприємства, яка використовується протягом одного року у процесі операційної, фінансової, інвестиційної діяльності з метою отримання економічних вигод.

Отже, оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаються протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу.

Характеризуючи оборотні активи як управління, необхідно відмітити особливості їх окремих складових частин. Виникає необхідність вибору класифікаційної ознаки оборотних активів, згідно із якою буде формуватись політика управління ними на підприємстві. Існують різні підходи до класифікації оборотних активів. Необхідність класифікації оборотних активів, у першу чергу зумовлена такими проблемами [24; с. 72]:

- науковою розробкою питань аналізу оборотних активів;
- подальшим удосконаленням методики аналізу оборотних активів;
- покращенням підготовки та підвищенням кваліфікації аналітичних кадрів.

Використовувані підприємством активи характеризуються багатьма видами. З позицій управління ця класифікація оборотних активів будується за наступними основними ознаками: за характером фінансових джерел формування, за видами, за характером участі у операційному процесі, за періодом функціонування (рис. 1.2).

За характером фінансових джерел формування виділяють: власні оборотні активи які сформовано за рахунок виключно власного капіталу;

валові оборотні активи, які сформовано за рахунок як власного, так і позикового капіталу; чисті оборотні активи, які сформовано за рахунок довгострокового позикового та власного капіталу. Суму чистих оборотних активів (чистого робочого капіталу) розраховують по наступній формулі:

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{ПФОІ} \quad (1.1)$$

де ЧОА – сума чистих оборотних активів підприємства;

ОА – сума валових оборотних активів підприємства;

ПФО – поточні фінансові інвестиції підприємства.

Рис. 1.2 Класифікація оборотних активів за основними ознаками [44; с. 217]

Власні оборотні активи характеризують ту їхню частину, що сформована за рахунок власного капіталу підприємства. Суму власних оборотних активів підприємства розраховують по формулі:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДПК} - \text{ПФО} \quad (1.2)$$

- де ВОА – сума власних оборотних активів підприємства;
 ДПК – довгостроковий позиковий капітал, інвестований в оборотні активи підприємства;
 ОА – сума валових оборотних активів підприємства;
 ПФО – поточні фінансові зобов'язання підприємства

Якщо підприємство не використовує довгостроковий позиковий капітал для фінансування оборотних коштів, то суми власних і чистих оборотних активів збігаються [24; с. 110]. За видами оборотних активів відповідно до фінансової звітності класифікують: запаси; поточні біологічні активи; депозити перестраховування; векселі одержані; дебіторська заборгованість; поточні фінансові інвестиції; гроші та їх еквіваленти; інші види оборотних активів. За характером участі в кругообігу (операційному процесі) виділяють: оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл організації; запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів; запаси готової продукції та оборотні активи у сфері обігу.

За періодом функціонування виділяють постійну та змінну частину оборотних активів. Постійна частина є незмінною та не залежить від сезонних та інших коливань операційної діяльності організації.

Змінна частина оборотних активів пов'язана з сезонним зростанням обсягу виробництва і реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності організації запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, дострокового завозу та цільового призначення. Для організації ефективної господарської діяльності важливо також враховувати, що різні форми оборотних активів підприємства мають різну інвестиційну привабливість (рис. 1.3). Це пояснюється різною можливістю швидкого переведення активу у готівкову форму без значної

втрати його вартості або з найменшими допустимими витратами, а також рівнем платоспроможності постачальника і його здатністю забезпечити своєчасне виконання боргових зобов'язань [28; с. 95].

Рис. 1.3. Класифікація оборотних активів за інвестиційною привабливістю відповідно до ступеня ліквідності активів [18; с. 95]

Таким чином, до низько ліквідних оборотних активів відносять: готову продукцію, виробничі запаси, напівфабрикати, Малоцінний інструмент та інвентар та незавершене виробництво. Незавершене виробництво – це форма оборотних активів, що характеризується найнижчою ліквідністю. Оборотні активи у формі товарів відвантажених, можуть бути швидко перетворені на гроші, тому порівняно з незавершеним виробництвом, товари відвантажені вважаються більш ліквідним активом.

До середньоліквідних оборотних активів відносять відвантажені товари та дебіторську заборгованість. Дебіторська заборгованість – це достатньо ліквідні активи, однак на практиці перетворити заборгованість контрагентів на грошові кошти підприємству досить складно. Це зумовлює стратегію

управління фінансовими ресурсами підприємства не стільки у напрямку ліквідації або мінімізації дебіторської заборгованості, а ефективного управління такою формою оборотних активів як дебіторська заборгованість [18; с. 96].

Важливо, що збільшення частки дебіторської заборгованості у структурі оборотних коштів не завжди свідчить про прискорення їх обертання. Головною причиною такої ситуації часто є скорочення запасів, а відтак і зменшення обсягу виробництва. Тенденція до скорочення залишків коштів свідчить про дефіцит таких коштів у підприємств, що пов'язано зокрема, з інфляцією, кризою неплатежів, недосконалою структурою національної економіки і недоліками державної податкової політики.

До високоліквідних оборотних активів відносять грошові кошти у касі підприємства та на банківських рахунках. Зазначені залежності та співвідношення різних видів оборотних активів доводять, що показники їх стану і використання на окремому підприємстві залежать від стану економіки держави. Однак існує й обернена залежність, що підтверджує системність і комплексність фінансово-економічних зв'язків на макро- і мікрорівнях.

Відмінними рисами оборотних активів є те, що вони обслуговують процес господарської діяльності підприємства, беруть участь у процесі виробництва один раз та цілком переносять свою вартість на вартість готової продукції, а також змінюють свою матеріальну форму.

Крім того, економічна сутність оборотних активів визначається їхньою роллю в забезпеченні безперервності процесу відтворення, у ході якого активи проходять стадії закупки, виробництва та реалізації (рис 1.4).

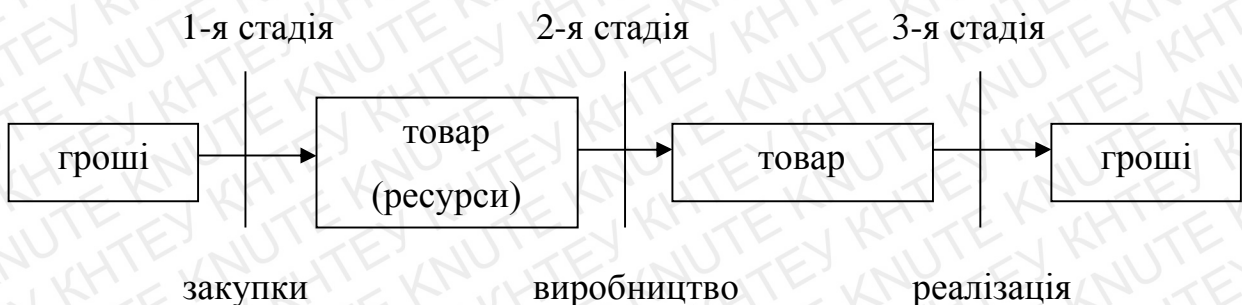

Рис. 1.4 Стадії кругообігу оборотних активів [24; с.101]

Кругообіг оборотних активів – це не одиничний процес, він відбувається постійно і є оборотом капіталу. У кожен конкретний момент кругообігу оборотні активи функціонують одночасно на всіх стадіях, забезпечуючи безперервність процесу виробництва.

Склад оборотних активів підприємства залежить від того, у якій сфері воно функціонує: у виробничій, у торгово-посередницької або у сфері послуг (рис 1.5).

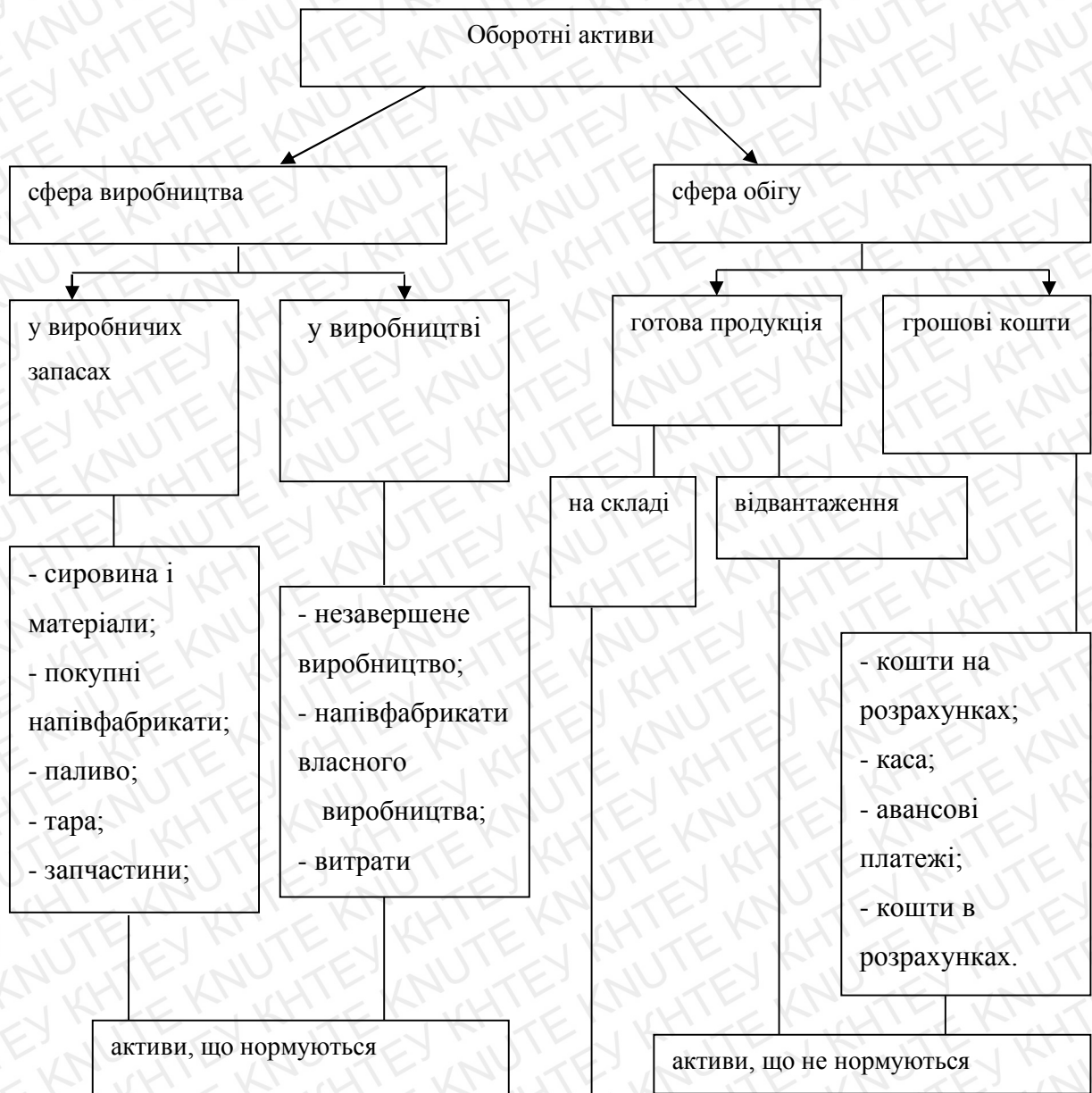

Рис 1.5 Склад та розміщення оборотних активів [32; с.309]

Отже, до складу оборотних активів відносимо: сировину; власні та виробничі напівфабрикати, основні й допоміжні матеріали; паливо, тару та

запасні частини для виробництва і ремонтів; незавершене виробництво; малоцінні і швидкозношувані предмети; готову та відвантажену продукцію; грошові кошти на рахунках та готівкою; витрати майбутніх періодів; дебіторську заборгованість.

Досліджуючи значення оборотних активів у діяльності підприємства, зазначаємо, що оборотні активи – це активи підприємства, без яких неможливе здійснення господарської діяльності підприємства. Оборотними активами на кожному підприємстві оперують щоденно: закуповують сировину і матеріали, використовують їх у виробництві, відвантажують готову продукцію, отримують гроші від дебіторів. Важливість ефективного управління оборотними активами важко переоцінити, адже нестача оборотних активів взагалі може паралізувати діяльність підприємства або погіршити його ліквідність, а надлишок означатиме, що частина капіталу не працює і не приносить прибутку.

Таким чином, оборотні активи – це економічна категорія, яка являє собою інтегровану сукупність коштів, вкладених у запаси, біологічні активи, дебіторську заборгованість, поточні фінансові інвестиції, готівкові кошти, витрати майбутніх періодів, що перебувають у постійному русі, повністю споживаються протягом одного виробничого циклу і забезпечують безперервну господарську діяльність підприємства з метою отримання прибутку та його сталого розвитку. Ця економічна категорія характеризується змінністю своїх кількісних і якісних параметрів залежно від способу (форми) їх використання, потреби у них в конкретний момент часу.

Запропоноване визначення економічного змісту оборотних активів створює передумови для достовірного аналізу їх структурних елементів, об'єктивного визначення оптимального обсягу і співвідношення складових для забезпечення ефективного функціонування підприємства з метою виявлення резервів відтворення оборотних коштів, удосконалення організації, зокрема, кредитного забезпечення.

1.2. Джерела фінансування оборотних активів підприємства

Запорукою стійкого розвитку підприємств є фінансова стабільність, за якої, раціонально керуючи ресурсним потенціалом, апарат управління підприємства здатний забезпечити ефективний процес виробництва.

Значну частину фінансових ресурсів підприємства залучають для формування оборотних активів. Ефективність діяльності підприємства в цілому значною мірою залежить від своєчасності залучення, розміру і структури використання оборотних активів з урахуванням специфіки виробництва та галузевих особливостей. Зазначене обумовлює процес формування стабільних джерел фінансування для забезпечення безперервності процесу виробництва й реалізації продукції та послуг, повного і вчасного фінансування підприємницької діяльності за оптимальних витрат коштів та інших матеріальних ресурсів.

Фінансування оборотних активів – це складова частина з управління оборотними активами підприємства, що полягає в оптимізації складу фінансових джерел та їх формування з позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства. Серед джерел фінансування традиційно виділяють власні та залучені джерела [29; с. 68].

Основні джерела фінансування оборотних активів підприємства представлено у таблиці 1.2.

Мінімальна потреба підприємства в оборотних активах покривається за рахунок таких власних ресурсів, як статутний та резервний капітал (пайові внески членів засновників, внески іноземних учасників, цільове фінансування та цільові надходження (з бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів), відрахування від прибутку; приріст постійних пасивів (мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців).

Основні джерела фінансування оборотних активів підприємства
[30; с. 205]

Джерела фінансування оборотних активів	Види
Власні джерела	<ul style="list-style-type: none"> - статутний та додатковий капітал; - власний капітал; - резервний капітал; - резервні фонди; - інший додатковий капітал; - цільове фінансування і надходження; - нерозподілений прибуток; - амортизаційні відрахування
Залучені джерела	<ul style="list-style-type: none"> - довгострокові та короткострокові кредити (банківські, лізингові, факторингові); - довгострокові та короткострокові запозичення (комерційні, товарні); - довгострокова оренда основних фондів; - аванси покупців і замовників; - кредиторська заборгованість
Джерела прирівняні до власних	<ul style="list-style-type: none"> - заборгованість підприємства перед працівниками по заробітній платі; - заборгованість бюджету з відрахувань від заробітної плати

Власний капітал є основою здійснення господарської діяльності будь-якого вітчизняного підприємства, відповідно статутний та додатковий капітал, які входять до складу власного є основою фінансування оборотних активів підприємства, тобто він являє собою частку майна підприємства, яка

фінансується за рахунок власних засобів підприємства та коштів його власників або засновників.

Статутний капітал підприємства – це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства [18; с. 91].

Пайовий капітал підприємства – це сукупність грошових коштів як юридичних так і фізичних осіб, які добровільно розміщено у товаристві для здійснення господарської діяльності певного виду.

Нерозподілений прибуток або непокритий збиток – це частина чистого прибутку підприємства, яку не було розподілено між його власниками.

Резервний капітал – це сума резервів підприємства, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

Резервний фонд підприємства – це фонд, який формується за рахунок відрахувань від доходу та інших не заборонених законодавством надходжень та використовується для покриття несподіваних витрат. Фактичний розмір резервного фонду підприємства встановлюється в установчих документах, проте він не може бути меншим за встановлений законом мінімум.

Резервний фонд є тою часткою нерозподіленого прибутку, яка відрізняється практично тільки заборонаю його використання на розподіл дивідендів за простими акціями [43; с. 211].

Інший додатковий капітал підприємства – це майбутній нерозподілений прибуток під сумнівом, оскільки відповідні йому суми активів мають пройти перевірку часом для остаточного підтвердження достовірності їх оцінки.

Цільове фінансування підприємства – це грошові кошти, які підприємство одержує на суворо визначені цілі, наприклад, субсидії або асигнування з бюджету, внески фізичних та юридичних осіб тощо. Фонд цільового фінансування формується лише за рахунок зовнішніх цільових

надходжень та витрачається лише на здійснення заходів цільового призначення [11; с. 128].

Одним із основних власних джерел фінансування оборотних активів є амортизаційні відрахування. При цьому, по-перше, амортизаційні відрахування можуть прямо використовуватись для відтворення оборотних активів і, по-друге, амортизаційні відрахування призводять до підвищення собівартості продукції, зменшення загальної маси прибутку платника податку. Отже, амортизаційні відрахування – це витрати, які зменшують масу прибутку, що оподатковується.

Таким чином, власні джерела фінансування оборотних активів – це частина власних ресурсів підприємства, авансована в оборотні активи задля забезпечення безперервного процесу виробництва й реалізації продукції.

З моменту створення підприємства власні ресурси відіграють найбільш важливу роль як джерело фінансування оборотних активів. При цьому спочатку власні джерела фінансування акумулюються як частина статутного капіталу підприємства та спрямовуються на придбання виробничих запасів, необхідних для виготовлення товарної продукції. До них також відносяться додатковий капітал та нерозподілений прибуток [34; с. 48].

Очевидно, що перевага власних ресурсів у загальному обсязі джерел фінансування оборотних активів визначає самостійність і фінансову стійкість підприємства, його матеріальну відповідальність за збереження коштів і виконання зобов'язань перед робітниками і службовцями, банківських установ та постачальниками щодо майбутніх платежів.

Власні ресурси підприємства з розвитком підприємницької діяльності відіграють важливу роль, оскільки забезпечують фінансову стійкість і оперативну самостійність господарюючого суб'єкту. До джерел, які прирівняні до власних також відносять:

- залишки фондів матеріального заохочення та заборгованість перед працівниками із заробітної плати;

- заборгованість з платежів до бюджету з податків і соціальних відрахувань, відрахувань до позабюджетних фондів;
- заборгованість постачальникам за розрахунковими документами, час сплати яких ще не настав та ін.;
- резерв майбутніх витрат і платежів [31; с. 334].

Особливістю такого виду джерел фінансування оборотних активів є той факт, що вони фактично є безкоштовними (безвідсотковими). Проте, фінансування за рахунок цього типу джерел є крайньою мірою.

Після того, якщо можливості фінансування оборотних активів за рахунок внутрішніх джерел вичерпано, виявляється залишкова потреба у фінансуванні оборотних активів, спосіб задоволення якої залежить від того, який характер носить фінансування – постійний або змінний.

Додаткова потреба підприємства в оборотних активах забезпечується за рахунок залучених або зовнішніх джерел, серед яких найбільш традиційними є комерційні та банківські кредити, кредиторська заборгованість підприємства.

Залучені джерела фінансування оборотних активів підприємство як правило використовує у випадку низького рівня власного прибутку, нестачі грошових коштів для покриття необхідних витрат, у разі розширення виробництва та придбання нових основних фондів.

Традиційними залученими джерелами оборотних коштів на підприємстві є і банківські кредити, комерційні кредити та кредиторська заборгованість.

Серед основних позикових джерел фінансування оборотних активів підприємства багато економістів виділяють кредити банку, які дозволяють органічно ув'язати всі джерела фінансування оборотних активів і здійснюють вплив на раціональне формування товарно-матеріальних цінностей. У ринкових умовах господарювання кредитні ресурси відіграють вирішальну роль у системі забезпечення необхідними ресурсами виробничого та збутового процесів, адже сезонний розрив між вкладенням і надходженням

коштів, безперервність процесів відтворення, постійна потреба підприємств в обігових засобах перетворюють кредит в обов'язкове джерело поповнення фінансових активів [26; с. 330].

Проте отримання банківського кредиту вимагає ліквідної застави, отже у сучасних кризових умовах банківське кредитування доступно не всім підприємствам.

Кредити, які надаються банками, за строками користування поділяються здебільшого на: довгострокові (понад 3 роки); короткострокові (до року) та середньострокові (до 3 років).

У практиці більшості вітчизняних підприємств дедалі більшого поширення набуває товарний (комерційний) кредит, який надається у формі відстрочки платежу за поставлені матеріали, сировину, комплектуючі, товари. Перевагою комерційного кредиту є той факт що він дозволяє згладити сезонну потребу деяких підприємств у оборотних активах. Загалом, засоби комерційного кредиту не належать підприємству, проте вони постійно знаходяться в обороті та у сумі мінімального залишку використовуються в якості джерела фінансування оборотних активів [33; с. 308].

Підприємству, що поставляє товар, вигідно використовувати цю форму тому, що вона прискорює реалізацію виробленої продукції, збільшує дохід, так як вартість кредиту закладається у вартість товару. Є свої переваги і для споживача. По-перше, немає затримки в отриманні запасів, необхідних для виробництва. По-друге, це простіше, ніж залучення грошового банківського кредиту.

Одним з поширених видів основних позикових джерел фінансування оборотних активів є комерційний вексельний кредит, який являє собою незабезпечений та менш витратний варіант комерційного кредиту і використовується як грошовий еквівалент для поточних розрахунків у випадку недостачі готівки.

Розповсюдженим джерелом фінансування в умовах економічної кризи є також бартерні операції і взаємозаліки, при яких дві або більше сторони

погашають свої зобов'язання один перед одним шляхом поставки необхідних товарів. До зовнішніх джерел фінансування оборотних активів можна також віднести державні кредити і субсидії, які стають все більш розповсюдженими в умовах економічної кризи та складного фінансового становища багатьох виробничих та аграрних вітчизняних підприємства.

Такі позикові джерела фінансування оборотних активів, як фінансові фонди, бюджетні асигнування, іноземні інвестиції становлять з різних причин невеликий відсоток у структурі джерел наповнення оборотних активів сучасних підприємств. Бюджетна допомога надається, як правило, державним унітарним підприємствам та підприємствам, продукція яких має стратегічне значення для економіки в цілому. При цьому бюджетні кошти виділяються в розпорядження конкретних отримувачів із зазначенням напрямів їх фінансування і, як правило, на пільгових умовах [33; с. 308].

Одним із залучених джерел фінансування оборотних активів виступає оренда основних засобів, яка на практиці поділяється на довгострокову та короткострокову (фінансову) оренду. Поточна оренда означає передачу в оренду окремих об'єктів основних засобів без права викупу майна. Довгострокова оренда передбачає передачу майна орендодавцем у володіння орендарю з подальшим викупом за залишковою вартістю. Як правило, у зарубіжній практиці за термінами дії оренда ділиться на: короткострокову (рейтинг) – до 1 року; середньострокову (хайринг) – від 1 року до 3 років; довгострокову (лізинг) – понад 3 роки [18; с. 158].

Широке поширення серед вітчизняних підприємств в останній час отримала фінансова оренда – лізинг, коли орендодавець за рахунок своїх коштів набуває для орендаря за заявкою останнього необхідне для його виробничих цілей обладнання і передає в тимчасове володіння і користування, зберігаючи за собою власності.

До залучених джерел фінансування оборотних активів відносяться також аванси покупців і замовників, які було сплачено за ще не відвантажену

продукцію. До числа залучених джерел фінансування оборотних активів відноситься також і кредиторська заборгованість.

В умовах кризи неплатежів вона має велике значення для підприємств. Більшість економістів зазначають, що кредиторська заборгованість є по суті безкоштовним кредитом, наданим іншим підприємствам. Наявність у підприємства кредиторської заборгованості означає залучення в господарський обіг коштів інших підприємств, організацій чи окремих осіб. У складі кредиторської заборгованості виділяють заборгованість підприємства: перед постачальниками і підрядниками за поставлені товари, надані послуги, виконані роботи й ін.; персоналом підприємства; бюджетом по податках, зборах і штрафних санкціях; державними позабюджетними фондами; іншими кредиторами.

Використання цих залучених грошових коштів у межах діючих термінів оплати рахунків і зобов'язань правомірно. Однак у більшості випадків кредиторська заборгованість виникає в результаті порушення підприємством розрахунково-платіжної дисципліни [35; с. 49].

Порушення договірних зобов'язань і несвоєчасні розрахунки з постачальниками призведуть до втрати ділової репутації фірми і в кінцевому підсумку до неплатоспроможності та неліквідності. З метою ефективного управління джерелами фінансування оборотних активів особливо важливим є систематичний аналіз кредиторської заборгованості підприємства для запобігання виникненню кризової ситуації.

Проте, зростання кредиторської заборгованості не можна однозначно оцінювати негативно як збільшення боргів із боку підприємства перед кредиторами, погашення яких спричиняє відтік ресурсів, погіршення фінансового стану підприємства. Наголосимо, що кредиторська заборгованість – це альтернатива короткотермінового фінансування діяльності підприємства торгівлі, причому досить вигідна, оскільки несплачена короткотермінова кредиторська заборгованість – це джерело безвідсоткового боргового фінансування. Кредиторська заборгованість

пов'язана з утворенням дебіторської заборгованості і є основним джерелом її покриття [36; с. 187].

Значних успіхів у зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю. Великі обсяги дебіторської заборгованості є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення її певного рівня може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Якщо на підприємстві будуть заморожені суми в розрахунках з покупцями і замовниками, то воно може відчути гострий дефіцит грошових коштів, що призведе до утворення кредиторської заборгованості, простроченням платежів до бюджету, позабюджетні фонди, відрахувань на соціальні потреби, заборгованості по заробітній платі та іншим платежам. Це в свою чергу потягне за собою нарахування штрафів, пені, неустойок. Така ситуація досить характерна для національної економіки з її хронічними неплатежами [36; с. 187]. Однією з ключових проблем сучасних підприємств є проблема дефіциту грошових коштів, тобто високоліквідних активів. Це обумовлено активним наданням комерційного кредиту клієнтам, і, отже, збільшенням терміну оборотності дебіторської заборгованості. У зв'язу з економічною та промисловою кризою в Україні, банкрутством та повним знищенням багатьох підприємств, підвищенням вартості сировини та енергоносіїв ситуація з дебіторською заборгованістю на вітчизняних підприємствах щорічно погіршується, саме тому необхідно постійно здійснювати моніторинг рівня дебіторської заборгованості. Аналіз і управління дебіторською заборгованістю передбачає, в першу чергу, контроль за оборотністю коштів у розрахунках. Прискорення оборотності коштів в динаміці розглядається, як позитивна тенденція.

Загальна схема контролю дебіторської заборгованості, як правило, включає в себе кілька етапів:

Етап 1. Визначається критичний рівень дебіторської заборгованості; всі розрахункові документи, які стосуються заборгованості, що перевищує критичний рівень, піддаються перевірці в обов'язковому порядку.

Етап 2. З розрахункових документів робиться контрольна вибірка.

Етап 3. Перевіряється реальність сум дебіторської заборгованості у відібраних документах. Зокрема можуть направлятися листи контрагентам з проханням підтвердити реальність зафіксованої суми [36; с. 190].

Достатньо перспективним джерелом фінансування оборотних активів в умовах фінансової кризи є факторингові операції, адже вони мають ряд переваг у порівнянні із банківськими кредитами та дозволяють та дозволяють отримати фінансування без застави.

Факторинг – це різновид торгово-комісійної операції, пов'язаної з кредитуванням оборотних коштів, який являє собою інкасування дебіторської заборгованості покупця і є специфічним різновидом короткострокового кредитування та посередницької діяльності. Вартість факторингового обслуговування залежить від виду послуг та фінансового стану клієнта (рис. 1.6).

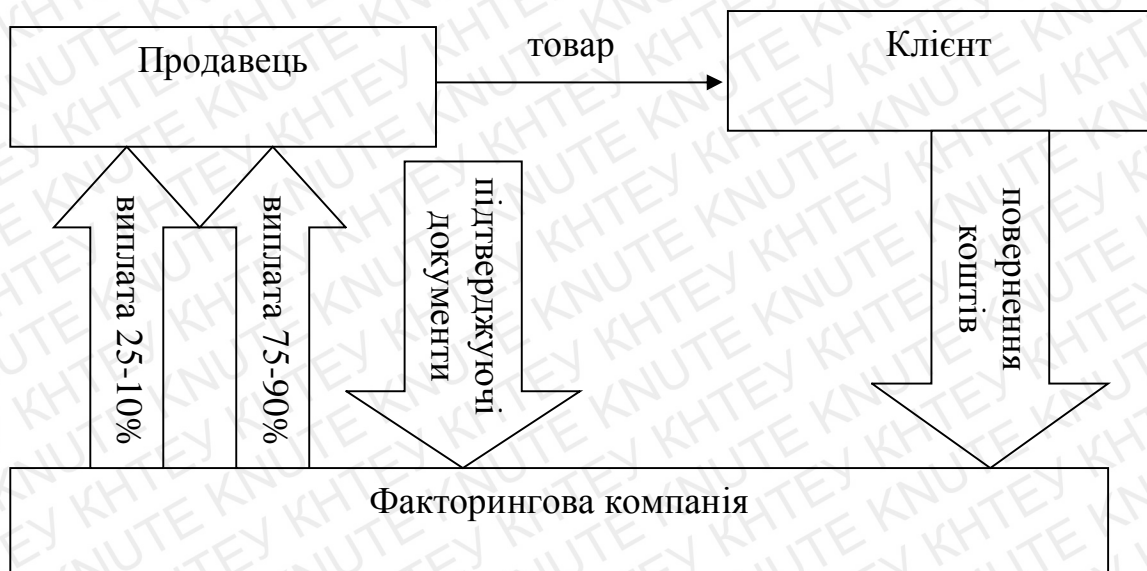

Рис. 1.6 Типова схема факторингової операції [40; с. 35]

Факторинг є інструментом, який дозволяє покупцеві відстрочити платежі, а постачальнику – отримати основну частину оплати за товар або послуги відразу після поставки [37; с. 138]. Факторингова операція

здійснюється наступним чином. Банк набуває у продавця право на стягнення дебіторської заборгованості покупця продукції і протягом 2-3 днів перераховує підприємству 75-95% суми коштів за відвантажену продукцію в момент пред'явлення платіжних документів [38; с. 223]. Після отримання платежу за цими рахунками від покупців банк перераховує підприємству залишилися 25-10% від суми рахунків за вирахуванням відсотків і комісійних винагород. Використання цього фінансового інструменту дозволяє підприємству-продавцю рефінансувати переважну частину дебіторської заборгованості за представленим покупцеві кредитом в короткі терміни, скоротивши тим самим період фінансового та операційного циклу [39; с. 15].

Слід зазначити, що факторингове фінансування істотно дешевше кредитування. Також на відміну від кредиту, сума якого залежить, у тому числі від розміру застави, обсяги факторингового фінансування можуть досягати розміру фактично всього обороту компанії [41; с. 170]. Серед його переваг, як джерела фінансування оборотних активів можна виділити наступні:

- розмір фінансування може збільшуватися по мірі росту обсягів продажів клієнта;
- фінансування не вимагає застави;
- кошти надаються на строк фактичної відстрочки платежу;
- сума отриманих від банку коштів не збільшує заборгованість за кредитами в балансі клієнта і одночасно зменшує обсяг дебіторської заборгованості, що позитивно впливає на фінансову звітність клієнта;
- операція супроводжується додатковими сервісами (кредитний менеджмент, захист від ризиків, консалтинг);
- економія на витратах, пов'язаних з отриманням банківських кредитів (комісії за оформлення кредиту і застави, відсотки, мобілізація коштів на обслуговування кредиту та ін.);
- можливість отримання знижок у постачальників за скорочення терміну оплати;

– захист від втраченої вигоди при догляді клієнтів через неможливість надання конкурентних термінів відстрочки платежу і підтримки достатнього рівня асортименту в разі нестачі обігових коштів.

Для банку-фактора при підписанні договору факторингу найважливіше – потреба клієнта в цій послугі і реальність його планів, під які укладеється договір. При укладенні договору факторингу компанія відкриває поточний рахунок у банку, через який проходять обороти по факторингу.

При укладанні договору встановлюється ліміт на клієнта (з можливістю його перегляду не рідше рази на квартал), і в рамках цього ліміту клієнт може отримувати фінансування без прив'язки до мінімальної або максимальної суми, яка буде передаватися на факторинг [42; с. 5].

Іншим інноваційним фінансовим інструментом фінансування оборотних активів, який отримав широке розповсюдження в державах Західної Європи та США є бридж-фінансування.

Бридж-фінансування – це така форма залучення фінансових ресурсів ззовні, при якій банки (чи інші фінансово-кредитні установи) кредитують суб'єктів господарювання під обсяги емітованих у майбутньому боргових цінних паперів (векселів, облігацій тощо).

Ця схема фінансування відкриває підприємствам швидкий доступ до «довгих» грошей, проте є однією з найдорожчих. Найчастіше бридж-фінансування використовують підприємства, які мають намір організувати значну емісію облігацій, але кошти їм потрібні вже зараз.

Бридж-фінансування здійснюється здебільшого у формі боргових нот, які мають бути сплачені та погашені після надходження коштів від розміщення цінних паперів емітента-позичальника на фінансовому ринку. У сучасних умовах деякі банківські установи також пропонують своїм клієнтам можливість профінансувати поставки товарів та послуг із зарубіжних країн за рахунок кредитних ресурсів іноземних банків-партнерів.

Зазначене фінансування надається іноземними кредиторами у формі експортних кредитів під страхове покриття експортно-кредитної агенції

країни-експортера. Валютно-фінансові умови кредиту для конкретного позичальника, визначається у відповідних кредитних угодах та залежить від умов зовнішнього кредиту, а також кредитного рейтингу позичальника та кредитного проекту [41; с.167].

Розглянувши різні джерела фінансування оборотних активів зазначаємо, що їх ефективне використання у практиці сучасних підприємств полягає в оптимізації складу джерел з позиції забезпечення достатньої фінансової стійкості підприємства. Це означає, що переважання власних джерел фінансування оборотних активів є найбільш пріоритетним, адже з метою підвищення ефективності використання оборотних активів як важливого чинника покращання фінансового стану підприємства доцільно забезпечувати необхідну ліквідність оборотних активів для підтримування визначеного рівня платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями.

Перевага власних коштів у загальному обсязі джерел забезпечує ліквідність підприємства, його фінансову стійкість, матеріальну відповідальність за збереження коштів і виконання зобов'язань перед робітниками і службовцями, банком та постачальниками що до майбутніх платежів.

Ефективність використання оборотних активів також підвищується при скороченні часу знаходження їх у виробничих запасах, оптимізації за часом виробничого процесу, прискоренні реалізації продукції та коштів у розрахунках, збільшенні виробництва продукції та прибутку (чистого доходу) у розрахунку на кожен гривню обігових активів.

Проаналізувавши джерела фінансування оборотних активів підприємства зазначаємо, що джерела фінансування оборотних активів мають важливе значення для будь-якого сучасного підприємства, так як від їх структури багато в чому залежить ефективність ведення комерційної діяльності.

Джерела фінансування оборотних активів поділяються на власні та залучені, проте власні джерела фінансування оборотних активів як правило не забезпечують нормальних умов відтворення, адже велика їх частина йде на відшкодування матеріальних затрат виробництва і на оплату праці. Очевидно, що без залучення в оборот додаткових коштів більшість вітчизняних підприємств не зможуть функціонувати. У таких умовах основним завданням управління процесом фінансування оборотних активів стає забезпечення ефективності залучення позикових коштів.

При визначенні складу та структури джерел фінансування оборотних активів підприємство самостійно визначає за рахунок яких джерел (власних або позикових) воно буде фінансувати ту чи іншу групу оборотних активів, у значній мірі самостійно розробляючи адекватні для власного підприємства рішення.

1.3. Теоретичні засади розробки політики управління фінансуванням оборотних активів

Дослідження та оцінка результатів діяльності більшості вітчизняних підприємств свідчить про недостатню ефективність управлінських рішень у галузі управління фінансуванням оборотних активів підприємства, а саме вилучення їх частини зі сфери виробництва у сферу обігу, що викликає необхідність додаткового залучення фінансових ресурсів. Проблема полягає у тому, що кризові явища в економіці країни суттєво ускладнюють обґрунтований вибір оптимального варіанту комплексної політики управління фінансуванням оборотних активів підприємства, що негативно впливає на ефективність фінансово-господарської діяльності сучасних підприємств і призводить до зменшення їх фінансової стійкості, рентабельності та платоспроможності.

Ефективність функціонування будь якого підприємства певною мірою залежить від ефективної політики управління фінансуванням оборотними активами. Управління фінансуванням оборотних активів підприємства підпорядковане цілям забезпечення необхідної потреби в них відповідними фінансовими ресурсами та оптимізації структури джерел формування цих ресурсів.

З урахуванням цієї мети будується політика фінансування оборотних активів, яка являє собою частину політики управління оборотними активами, що полягає в оптимізації обсягу і складу фінансових джерел, їх формування з позицій забезпечення ефективного використання власного капіталу і достатньої фінансової стійкості підприємства [44; с. 218].

Політика управління фінансуванням оборотних активів – це сукупність принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на формування необхідного обсягу і складу оборотних активів, забезпечення ефективного їх використання та оптимізації структури джерел їх фінансування [43; с. 324].

Головною метою політики управління фінансуванням оборотних активів підприємства в умовах кризи є виявлення та задоволення його потреб в окремих видах оборотних активів для забезпечення ритмічного процесу відтворення, а також оптимізація обсягу і структури джерел їх фінансування для підтримки необхідного рівня фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

При цьому найважливішою проблемою політики управління фінансуванням оборотних активів в кризових умовах сьогодення є пошук компромісу між забезпеченням достатнього рівня рентабельності активів та забезпеченням поточної платоспроможності підприємства [2; с. 51].

Політика управління фінансуванням оборотних активів має забезпечувати оптимальний об'єм оборотних активів та рівень співвідношення ефективності їх використання. Механізм розробки політики фінансування оборотних активів складається з чотирьох основних етапів.

Механізм розробки політики фінансування оборотних активів представлено на рис. 1.7.

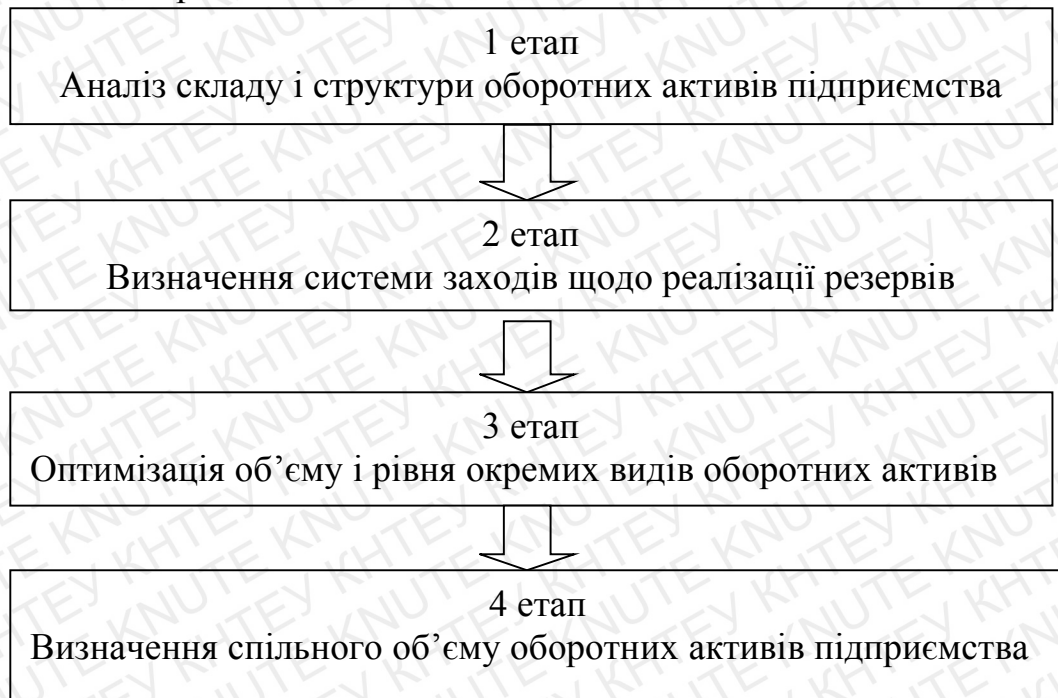

Рис. 1.7. Механізм розробки політики фінансування оборотних активів [46; с. 219]

На першому етапі аналізується склад і структура оборотних активів підприємства, визначається надлишки, недоліки і нераціональні співвідношення різних видів оборотних активів. Даний етап передбачає:

1. Здійснення оцінки загального розміру оборотних активів, їх частки у майні підприємства та динаміки зміни частки; аналіз змін у їх обсязі впродовж звітного періоду; зіставлення темпів росту оборотних активів з темпами інфляції.
2. Здійснення аналізу структури оборотних активів за видами, прибутковістю, оборотністю, платоспроможністю.
3. Кількісну оцінку впливу основних факторів, що обумовлюють зміни у обсязі оборотних активів.
4. Дослідження змін у складі джерел фінансування оборотних активів (обчислення розміру власного оборотного капіталу, визначення його

динаміки; розрахунок питомої ваги власних джерел фінансування оборотних активів (оцінка фінансової стійкості).

5. Розрахунок та аналіз показників ефективності використання оборотних активів.

На другому етапі визначається система заходів щодо реалізації резервів, направлених на скорочення тривалості операційного, а в його рамках – виробничого і фінансового циклів підприємства. При цьому скорочення тривалості окремих циклів не повинне призводити до зниження обсягів виробництва і реалізації продукції. Оскільки будь-які активи підприємства – це певні ресурси, які потребують фінансових вкладень, то ключовим аспектом в системі управління обіговими коштами є методи їх фінансування. Теорія та практика менеджменту передбачає використання трьох принципових підходів щодо фінансування оборотних активів підприємства – консервативний, помірний і агресивний.

На третьому етапі на основі вибраного типу політики управління фінансуванням оборотних активів, планованого обсягу виробництва і реалізації продукції і розкритих резервів скорочення тривалості операційного циклу оптимізується об'єм і рівень окремих видів цих активів. Засобом такої оптимізації виступає нормування періоду їх звороту і суми. Заходи оптимізації об'єму оборотних активів повинні виходити з вибраного типу політики фінансування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання та існуючі ризики.

На четвертому етапі визначається спільний об'єм оборотних активів підприємства, що буде залучений на плановий період шляхом складання всіх планових показників оборотних активів на майбутнє. Постійна увага приділяється оптимізації співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів. Потреба в окремих видах оборотних активів і їх сума в цілому істотно коливається залежно від особливостей здійснення операційної діяльності. Тому в процесі управління фінансуванням оборотних активів слід визначати їх змінну (сезонну або циклічну) складову, яка є різницею між максимальною і

мінімальною потребою в них протягом року. співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів є основою управління їх оборотністю і вибору конкретних стратегій і джерел їх фінансування [46; с. 219].

Політика управління фінансуванням оборотних активів базується на наступних принципах:

- забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів в процесі їх використання;
- формування принципів фінансування окремих видів оборотних активів;
- формування оптимальної структури джерел фінансування оборотних активів [46; с. 220].

В практиці фінансового менеджменту прийнято розрізняти три основних типи політики управління фінансуванням оборотних активів (три підходи до їх формування): агресивна, консервативна і помірна політика, що розрізняються за ступенем співвідношення ризику і прибутковості.

Для підприємств які не ставлять ніяких обмежень у нарощуванні оборотних активів, питома вага оборотних активів у загальній сумі активів висока, а період оборотності оборотних активів тривалий – це ознаки консервативної політики управління фінансуванням, яка передбачає не тільки повне задоволення потреби підприємства у всіх видах оборотних активів, а й створення значних резервів на випадок:

- подорожчання чи перебоїв у поставках сировини;
- збоїв у виробничому процесі;
- уповільненні інкасації дебіторської заборгованості;
- збільшенні попиту на готову продукцію;
- необхідності підтримки поточної платоспроможності за допомогою значною суми грошових активів [18; с. 264].

Консервативна модель управління фінансуванням гарантує мінімізацію підприємницького і фінансового ризиків в умовах економічної нестабільності, але негативно позначається на оборотності і рівні рентабельності оборотних активів підприємства.

Для підприємств, які мінімізують оборотні активи та їх питома вага у загальній сумі активів низька, а період оборотності оборотних активів не значний – це ознаки агресивної політики фінансування, яка характеризується високим рівнем економічної рентабельності активів, але несе в собі надмірний ризик виникнення технічної неплатоспроможності.

Помірний підхід до фінансування оборотних активів передбачає повне задоволення потреби у всіх видах оборотних коштів для фінансування поточної діяльності і створення нормальних страхових запасів на випадок найбільш типових збоїв у процесі відтворення.

При такому підході забезпечується середньогалузеве співвідношення між рівнями ризику і ефективності використання капіталу.

В цілому, оборотні активи підприємства можуть бути представлені як сума двох головних складових:

1. Постійної (системної) частини оборотних активів – мінімально необхідного обсягу запасів, дебіторської заборгованості та високоліквідних активів для забезпечення безперервної діяльності. Найважливішою складовою постійної частини оборотних активів є запаси підприємства.
2. Змінної частини оборотних активів, вартість якої є нестабільною і коливання якої носять сезонний або циклічний характер. Основними складовими змінної частини оборотних активів є дебіторська заборгованість, грошові активи та їх еквіваленти [29; с. 68].

Прийнято вважати, що необоротні активи підприємства і постійна частина оборотних активів (необхідний обсяг, для здійснення нормальної виробничої діяльності) повинні фінансуватися за рахунок власних джерел (довгострокових пасивів) або за рахунок чистого оборотного капіталу, в той час як змінна частина оборотних активів може бути профінансована за

рахунок короткострокових позикових і залучених джерел (короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості) – такий варіант фінансування характерний для помірною типу політики фінансування.

В цілому, вибір моделі управління фінансуванням оборотних активів зводиться до виділення відповідної частки капіталу, тобто довгострокових джерел фінансування, яка розглядається як джерело покриття оборотних активів, різниці між довгостроковими пасивами і необоротним капіталом.

Агресивна політика фінансування означає, що довгостроковий капітал служить джерелом покриття необоротних активів і постійної частини оборотних активів, тобто того їх мінімуму, який необхідний для виробничої діяльності підприємства.

У цьому випадку чистий оборотний капітал дорівнює цьому мінімуму, а змінна частина оборотних активів у повному обсязі покривається короткостроковими пасивами. З позиції ліквідності ця стратегія є надто ризиковою у кризових умовах, адже реально обмежитися мінімумом оборотних активів неможливо.

Постійних джерел фінансування в цьому випадку вистачає лише на покриття мінімуму оборотних активів, проте, в умовах постійної інфляції у підприємства може не знайтися вільних коштів для фінансування додаткових потреб у виробничих запасах. При відсутності збоїв в ході операційної діяльності такий підхід до фінансування оборотних активів забезпечує найбільш високий рівень ефективності їх використання. Однак, будь-які збої в операційній діяльності призводять до суттєвих фінансових втрат.

За умови використання агресивної моделі фінансування базове рівняння буде становити:

$$\text{ДП} = \text{НА} + \text{ПчОА} \quad (1.3)$$

де ДП – довгострокові пасиви;

НА – необоротні активи;

Пч ОА – постійна частина оборотних активів [45; с. 49].

Консервативна політика фінансування оборотних активів характеризується переважанням власних джерел в загальному обсязі фінансування оборотних активів підприємства і мінімізацією короткострокових позикових джерел.

Відповідно застосування консервативної політики управління фінансуванням оборотних активів за інших рівних умов дозволяє забезпечити високий рівень платоспроможності підприємства. Консервативна модель управління фінансуванням оборотних активів передбачає, що змінна частина оборотних активів також покривається довгостроковими джерелами фінансування. У цьому випадку короткострокової кредиторської заборгованості формально немає, відсутній також і ризик втрати ліквідності.

Чистий оборотний капітал дорівнює за величиною оборотним активам.

За умови використання консервативної моделі фінансування базове рівняння буде становити:

$$\text{ДП} = \text{НА} + \text{ПчОА} + \text{ЗчОА} \quad (1.4)$$

де ДП – довгострокові пасиви;

НА – необоротні активи;

Пч ОА – постійна частина оборотних активів;

Зч ОА – змінна частина оборотних активів [45; с. 50].

Безумовно консервативна модель має штучний характер. З позиції ліквідності консервативна стратегія управління фінансуванням оборотних активів є найменш ризиковою, одночасно вона супроводжується відносно низьким поточним прибутком, оскільки підприємство змушено нести додаткові витрати з підтримки зайвих запасів.

Консервативна модель економічно не вигідна і з тієї точки зору, що підприємство як би відмовляється від кредиторської заборгованості, яка по суті є безкоштовним джерелом фінансування. Помірна модель управління

необоротними активами вважається найбільш реальною та доцільною в нестійких та кризових умовах.

Необоротні активи, системна частина оборотних активів і певна частка змінної частини оборотних активів фінансуються за рахунок довгострокових джерел. Чистий оборотний капітал дорівнює сумі постійної частини оборотних активів і половини їх змінної частини.

За умови використання помірної моделі фінансування базове рівняння буде становити:

$$\text{ДП} = \text{НА} + \text{ПчОА} + 0,5 \text{ЗчОА} \quad (1.5)$$

де ДП – довгострокові пасиви;

НА – необоротні активи;

Пч ОА – постійна частина оборотних активів;

Зч ОА – змінна частина оборотних активів [45; с. 50].

Помірний підхід до формування оборотних активів направлений на забезпечення повного задоволення поточної потреби в усіх видах оборотних активів і створення нормальних страхових резервів на випадок найбільш типових збоїв в ході операційної діяльності підприємства.

При такому підході забезпечується середнє співвідношення між рівнем ризику і рівнем ефективності використання фінансових ресурсів. Слід зазначити, що в практиці фінансового менеджменту інколи, підприємство може мати зайві оборотні активи, що негативно позначається на прибутку; однак це розглядається як плата за підтримку ризику втрати ліквідності на належному рівні [45; с. 51].

Характеристика різних моделей (типів) управління фінансуванням оборотних активів підприємства представлено на рис. 1.8.

	Консервативний тип управління	Помірний тип управління	Агресивний тип управління
Необоротні активи (НА)	Довгострокові пасиви 100% Пч ОА 100% НА 50% Зч ОА	Довгострокові пасиви 100% Пч ОА 100% НА	Довгострокові пасиви 50% Пч ОА 100% НА
Постійна частина оборотних активів (Пч ОА)			
Змінна частина оборотних активів (Зч ОА)		50% Зч ОА короткострокові зобов'язання	100% Зч ОА короткострокові зобов'язання

Рис. 1.8 Моделі (типи) політики управління фінансуванням оборотних активів підприємства [45; с. 49]

Проте, вибір тієї чи іншої моделі управління фінансуванням оборотних активів необхідно вважати умовним, адже кожній з них притаманний будь-який вид ризику. На практиці неможливо строго використовувати будь-яку модель управління окремо, вони мають теоретичний характер і дають загальне уявлення про стратегії управління оборотним капіталом, а так само визначають суть підходів до його фінансування. Найчастіше реалізація тієї чи іншої моделі фінансування здійснюється шляхом управління величиною оборотних активів і короткострокових пасивів, не виключаючи і певне варіювання величиною власного капіталу і довгострокових пасивів. В умовах економічної нестабільності найбільш ризикованою є агресивна політика фінансування оборотних активів, котра передбачає фінансування оборотних активів підприємства за рахунок короткострокових позикових джерел фінансування [46; с. 220]. Аналіз системи показників оцінки ефективності діяльності сучасних підприємств в короткостроковому аспекті, дозволив

узагальнити найбільш розповсюджені показники, які, на нашу думку, доцільно використовувати для оцінки ефективності застосування різних типів (моделей) управління фінансуванням оборотних активів підприємства. Це показники рентабельності активів; ділової активності; фінансової стійкості.

Показник рентабельності активів – це величина прибутку, яка припадає на 1 грн. оборотних активів.

Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів. Паралельно вона характеризує якість управління і можливості потенційного розвитку підприємства. В рамках аналізу ділової активності підприємства проводять: оцінку виконання «золотого правила економіки»; коефіцієнтний аналіз ділової активності.

Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування. Узагальнюючим показником фінансової стійкості є надлишок або недостача джерел формування запасів, що отримується у вигляді різниці між величиною джерел формування та вартістю запасів. При цьому мається на увазі забезпеченість запасів такими джерелами, як власні оборотні засоби, довгострокові та короткострокові кредити, кредиторська заборгованість [24; с. 77].

Можливі варіанти поєднання різних типів політик управління фінансуванням оборотних активів з точки зору їх впливу на найважливіші критерії оцінки діяльності підприємства: рентабельність активів, швидкість їх оборотності і платоспроможність представлені в табл. 1.3.

Матриця вибору стратегії управління фінансуванням оборотних активів [5, с. 318]

Тип політики управління фінансуванням	Тип політики управління оборотними активами		
	Консервативна	Помірна	Агресивна
Консервативна	КК «консервативна» стратегія управління: низька швидкість обороту оборотних активів; низький рівень рентабельності активів; високий рівень фінансової стійкості і платоспроможності.	ПК «помірно-консервативна» стратегія управління: середня швидкість обороту оборотних активів; середній рівень рентабельності активів; високий рівень фінансової стійкості і платоспроможності.	АК «агресивно-консервативна» стратегія управління: висока швидкість оборотності оборотних активів; високий рівень рентабельності активів; високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності.
Помірна	КП «консервативно-помірна» стратегія управління: низька швидкість обороту оборотних активів; низька рентабельність; достатній рівень фінансової стійкості і платоспроможності.	ПП «помірна» стратегія управління: середня швидкість обороту оборотних активів; середня рентабельність; достатній рівень фінансової стійкості і платоспроможності.	АП «агресивно-помірна» стратегія управління: висока швидкість оборотності оборотних активів; високий рівень рентабельності; достатній рівень фінансової стійкості.
Агресивна	КА «консервативно-агресивна» стратегія управління: низька швидкість обороту оборотних активів; низька рентабельність; низький рівень фінансової стійкості і платоспроможності.	ПА «помірно-агресивна» стратегія управління: середня швидкість обороту оборотних активів; середня рентабельність; низький рівень фінансової стійкості і платоспроможності.	АА «агресивна» стратегія управління: висока швидкість оборотності оборотних активів; низький рівень рентабельності; достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності.

Головним критерієм оцінки ефективності політики управління фінансуванням оборотних активів є досягнення певного балансу інтересів зацікавлених у результатах діяльності підприємства сторін: власників, постачальників товарів та ресурсів, кредиторів підприємства.

Консервативний підхід у політиці управління доцільно використовувати у кризових умовах та у разі фінансової нестабільності підприємства, стрімких інфляційних процесів, особливо якщо підприємство є недостатньо ліквідним та фінансово стійким та знаходиться під загрозою банкрутства. Перевагами консервативного підходу до політики управління фінансуванням є мінімізація операційних і фінансових ризиків підприємства, ризику втрати ліквідності у кризових умовах, забезпечення високого рівня платоспроможності а недоліком – негативний вплив на оборотність оборотних активів і рівень рентабельності, економічні втрати у зв'язку із відмовою від кредиторської заборгованості, яка по суті є безкоштовним джерелом фінансування.

Ризиками використання консервативного підходу є зменшення рівня прибутковості підприємства завдяки відволіканню значних сум з обороту, зменшення запасів, дебіторської заборгованості і грошових коштів. Оскільки консервативний підхід передбачає створення значних резервів оборотних активів на випадок непередбачених можливих ускладнень в забезпеченні підприємства сировиною і матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва продукції, затримки інкасації дебіторської заборгованості, активізації попиту покупців і т. п. В результаті консервативний підхід до формування оборотних активів мінімізує операційні та фінансові ризики. Але він негативно позначається на ефективності використання оборотних активів - їх оборотності і рівні рентабельності. Отже, за умовою консервативного підходу ризики є найменшими, проте ефективність використання оборотних активів є низькою.

Помірний підхід у політиці управління доцільно використовувати у стабільних ринкових умовах, коли головною метою підприємства є отримання постійного, проте невисокого рівня прибутку.

Перевагою помірною підходу є забезпечення оптимального співвідношення між рівнем ризику і рівнем ефективності використання фінансових ресурсів. Недоліком та одночасно ризиком використання

помірного підходу до політики управління фінансуванням оборотними активами є той факт, що підприємство може мати зайві оборотні активи, що негативно позначається на прибутку. Помірний підхід політики управління фінансуванням оборотних активів забезпечує середній рівень ризиків втрати рентабельності, платоспроможності та зниження ефективності використання оборотних активів. Помірна модель управління необоротними активами вважається найбільш реальною та доцільною в нестійких та кризових умовах.

Агресивний підхід доцільно використовувати у тому разі, якщо підприємство є високоефективним, має достатній рівень фінансової стійкості та прагне максимізувати власні прибутки у короткостроковій перспективі.

Перевагами агресивного підходу є найбільш високий рівень ефективності. З позиції ліквідності цей підхід є найбільш ризиковим, адже реально обмежитися мінімумом оборотних активів неможливо. Недоліками цього підходу є те, що постійних джерел фінансування вистачає лише на покриття мінімуму оборотних активів. Отже, агресивний підхід передбачає найбільш високий рівень ризику та найбільшу ефективність використання оборотних активів.

Головний ризик використання агресивного підходу полягає у тому, що негативна дія внутрішніх або зовнішніх факторів на операційну діяльність підприємства може призвести до фінансових збитків та скорочення рівня виробництва, втрати фінансової стійкості та рентабельності.

В цілому, критерії ефективності політики управління фінансуванням оборотних активів за жодного підходу не повторюють один одного і в разі використання різних підходів, можуть давати різні оцінки щодо їх ефективності. Вибір підходу до оцінки ефективності політики управління фінансуванням оборотних активів має здійснюватися керівниками підприємства з урахуванням загального обраного бачення оцінки ефективності діяльності підприємства в цілому.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОЛІТИКИ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «КОМПАНІЯ СОФІТ»

2.1. Аналіз динаміки, обсягів та складу оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»

На сучасному етапі економічного розвитку в умовах ринкових відносин в Україні необхідно приділяти увагу організації управління оборотними активами підприємства. Так, як від складу, розміщення, ефективності використання та структури джерел фінансування оборотних активів безпосередньо залежить фінансовий стан підприємства.

В процесі трансформації економічних відносин в Україні, кризових явищ важливого значення набуває мобілізація якісно нових джерел росту ефективності виробництва. Особлива роль у виконанні цього завдання належить ефективному використанню оборотних активів. Аналіз забезпеченості підприємств власними оборотними активами дає можливість оцінити спроможність створювати необхідні для виробництва і реалізації продукції запаси сировини, матеріалів, інші виробничі запаси, перехідні запаси незавершеного виробництва, готової продукції, вкладати певну суму коштів у сферу розрахунків.

Система управління оборотними активами будь-якого підприємства становить найбільшу частину операцій фінансового менеджменту. Тому, мета управління оборотними активами полягає у формуванні необхідного підприємству обсягу і складу оборотних активів та підтриманні оптимальної структури джерел їх фінансування. Важливу роль у вирішенні цих завдань відіграє аналіз динаміки, обсягів та складу оборотних активів.

Оборотні активи як правило займають велику частку в загальній валюті балансу. Це наймобільніша частина капіталу, від стану і раціонального

використання якого багато в чому залежать результати господарської діяльності і фінансовий стан підприємства.

Основна мета аналізу оборотних активів є вчасне виявлення й усунення недоліків в управлінні оборотними активами і визначення шляхів підвищення інтенсивності та ефективності його використання.

Аналізуючи структуру оборотних активів, слід мати на увазі, що стабільність фінансового стану значною мірою залежить від оптимального розміщення засобів за стадіями процесу кругообігу: постачання, виробництво і збут продукції. Обсяги вкладення капіталу в кожен етап кругообігу залежать від галузевих і технологічних особливостей конкретного підприємства.

Завданнями аналізу оборотних активів є оцінка ступеню забезпеченості підприємства оборотними активами, встановлення причин відхилення фактичного рівня оборотних активів від їх необхідного рівня; виявлення та розрахунок впливу факторів, які вплинули на зміну розміру оборотних активів; оцінка ефективності використання оборотних активів на конкретному підприємстві.

Об'єктом даного дослідження є товариство з обмеженою відповідальністю «Компанія Софіт». Відповідно до затвердженого статуту підприємства, основним видом діяльності є діяльність вантажного автомобільного транспорту.

Кругооборот капіталу, що відбувається у процесі господарської діяльності підприємств, зумовлює нерівномірну зміну обсягів різних видів оборотних активів і відповідні зміни в їх структурі. Змінюється співвідношення запасів, грошових коштів, розрахунків з дебіторами та інших активів, а також окремих статей балансу. Тому, аналізуючи оборотні активи ТОВ «Компанія Софіт» слід визначити яке місце вони займають в загальній структурі активів підприємства (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Динаміка та структура активів підприємства ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016-2018 рр.**

Активи	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018 (очікувані дані)		Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%				
Разом активи	305,3	100	353,6	100	415,6	100	110,3	136,1	62	117,5
в т.ч.										
Необоротні активи	36,2	11,9	32,5	9,2	42,5	10,2	6,3	117,4	10	130,8
Оборотні активи	269,1	88,1	321,1	90,8	373,1	89,8	104	138,6	52	138,6
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,11		0,09		0,1		-0,01		0,01	

Аналізуючи дані таблиці 2.1. можна стверджувати, що активи підприємства зростають з кожним роком: в 2016 р. загальний обсяг активів склав 305,3 тис.грн, в 2017 р. – 353,6 тис.грн, в 2018 р. очікуються на рівні – 415,6 тис. грн. При цьому в структурі активів основну частку займають оборотні активи підприємства, причому їхня питома вага має стабільну тенденцію, так в 2016 році питома вага оборотних активів в структурі активів складала 88,1%, в 2017 році – 90,8%, а в 2018 році очікуються на рівні – 89,8%, частка необоротних активів коливається на рівні 10% (рис. 2.1). Очікуване значення коефіцієнту співвідношення оборотних та необоротних активів в 2018 році очікується на рівні 0,1 що майже не змінюється за досліджуваний період. Такий стан є наслідком рівномірного зростання

впродовж періоду оборотних та необоротних активів підприємства. В цілому, за досліджуваний період оборотні активи зросли на 38,6% в порівнянні з 2016 роком, а необоротні активи тільки на 17,4%.

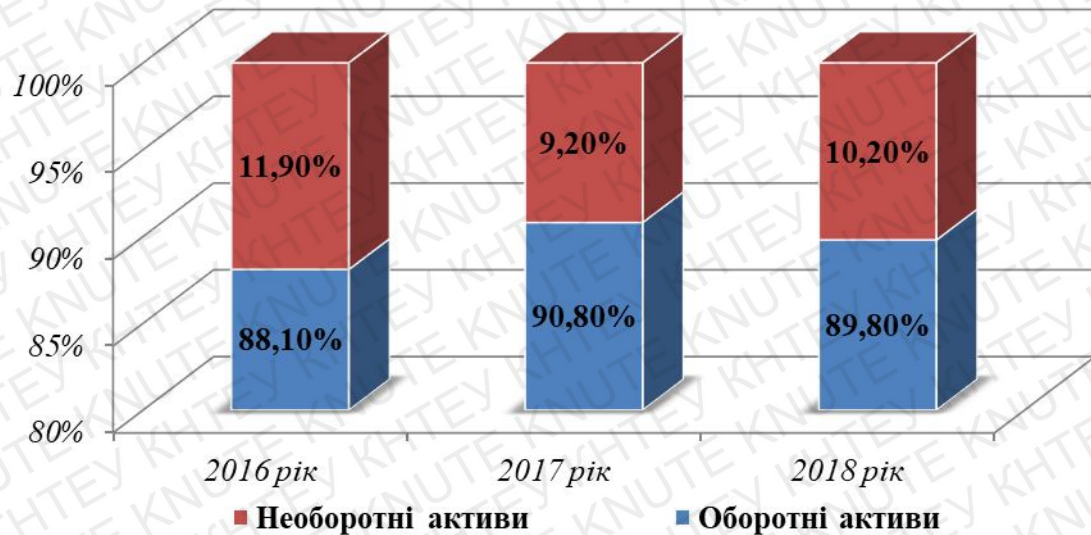

Рис. 2.1. Склад і структура активів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016 – 2018 роки

Далі більш детально дослідимо динаміку і структуру оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» (табл. 2.2.). Слід зазначити, що розмір оборотних активів збільшувався у абсолютному розмірі, так, якщо за 2016 р. їх розмір склав 269,1 тис.грн, то очікуване значення за 2018 рік – 373,1 тис.грн., тобто, збільшення відбулося на 38,6% (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Динаміка загального обсягу оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016 – 2018 роки

**Динаміка загального обсягу та структури оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016 – 2018 роки**

Активи	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018 (очік.)		Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%				
Запаси	177,0	65,8	103,5	32,2	79,9	21,4	-97,1	45,1	-23,6	77,2
Дебіторська заборгованість, всього	80,3	29,8	157,9	49,2	203,4	54,5	123,1	253,3	45,5	128,8
Гроші та їх еквіваленти	11,8	4,4	59,8	18,6	89,8	24,1	78,0	761,0	30,0	150,2
Всього	269,1	100,0	321,2	100,0	373,1	100,0	104,0	138,6	51,9	116,2

На основі даних табл. 2.2 можна визначити, що найбільшу питому вагу у структурі оборотних активів підприємства ТОВ «Компанія Софіт» за 2016 рік займали запаси, обсяг яких склав 177 тис.грн (65,8% у загальній структурі оборотних активів підприємства), за 2016 р. їх загальний обсяг зменшився до 103,5 тис. грн і їх загальна частка склала 32,2 %, очікувані значення за 2018 р. – 79,9 тис. грн. (21,4%). Обсяги дебіторської заборгованості за досліджуваний період мають чітку тенденцію до зростання, так в 2016 році значення становило 80,3 тис. грн, а за 2018 рік очікується в обсязі – 203,4 тис. грн., тобто зросли на 253,3%. В загальній структурі оборотних активів дебіторська заборгованість за 2017 і 2018 роки займають провідне місце 49,2 % і 54,5 відповідно.

Таким чином, можна побачити що розмір дебіторської заборгованості у абсолютних величинах має чітку тенденцію до зростання, що безперечно не є

позитивною тенденцією яка посилює фінансову стійкість та ліквідність підприємства і може свідчити про неефективну політику управління дебіторською заборгованістю в контексті комплексного управління оборотними активами. Однак, також такий стан речей можна пояснити кризовими явищами у економіці, що послаблює поточний фінансовий стан багатьох підприємств і вимушує їх проводити взаємодію з контрагентами з відстрочкою платежів.

Абсолютне величина грошових активів за досліджуваний період зростає досить суттєво з 11,8 тис. грн. в 2016 році до 89,8 тис. грн. в 2018 році, а частка в загальному обсязі з 4,4% в 2016 році до 24,1% в 2018 році. Фактично, це є свідченням нарощування обсягів грошових коштів в касі підприємства та на банківських рахунках.

Узагальнимо очікувані дані структури оборотних активів за 2018 рік за допомогою діаграми (рис. 2.3).

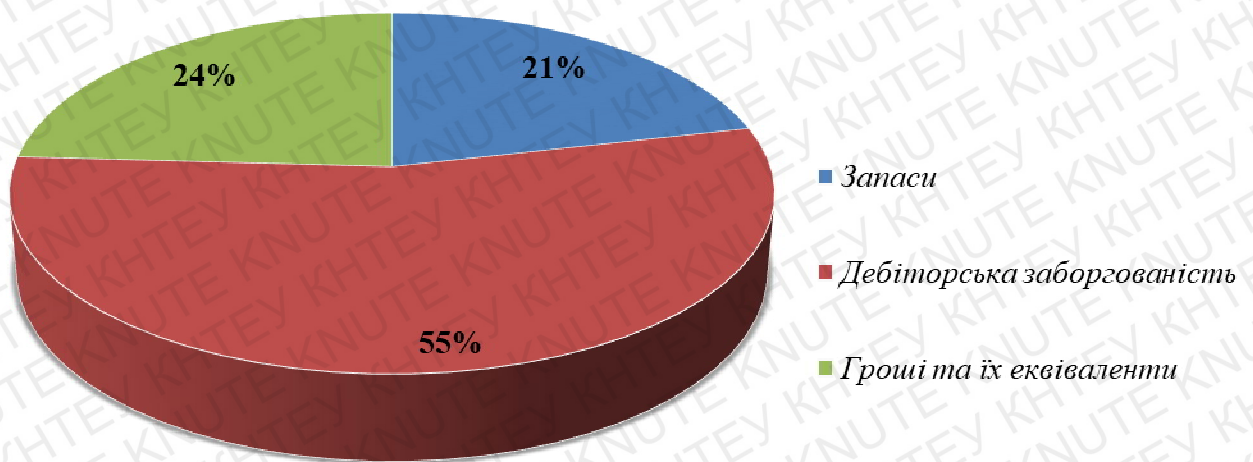

Рис. 2.3. Структура оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за 2018 рік

Як видно з рис. 2.3 основним елементом формування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» є дебіторська заборгованість, яка за період дослідження збільшилася більше ніж в 2,5 разів і за 2018 рік очікуються в

обсязі 203,4 тис. грн. Враховуючи той факт, що за своєю природою запаси відіграють великий вплив на виробничі результати і фінансовий стан підприємства їх рівень має бути оптимальним. Накопичення великих запасів свідчить про спад активності підприємства, а великі надлишки запасів призводять до заморожування оборотного капіталу, уповільнення його оборотності, внаслідок чого погіршується фінансовий стан підприємства. Крім того, виникають проблеми з ліквідністю, збільшується псування сировини і матеріалів, ростуть складські витрати на їх зберігання, що негативно впливає на кінцеві результати діяльності підприємства.

У той же час нестача запасів також негативно позначається на фінансовому становищі підприємства, оскільки зростають ціни за терміновість поставок, скорочується виробництво продукції у зв'язку з простоями, підвищується чутливість до зростання цін на сировину і суттєво зменшується сума прибутку підприємства.

На стан та структуру оборотних активів, окрім обсягу запасів суттєво впливає величина дебіторської заборгованості, яка має важливе значення, тому що за своїм економічним змістом вона є інструментом кредитування дебітора за отримані ним товари, надані роботи чи послуги на безвідсотковій основі.

Різке збільшення дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців, її зростання може суттєво підвищити ризик неповернення коштів і зменшити ліквідність підприємства. В цілому, зростання обсягів дебіторської може бути наслідком нераціональної кредитної політики, збільшення обсягу продажу, неплатоспроможності покупців тощо. Щоб прискорити її погашення необхідно здійснювати поглиблений аналіз платоспроможності клієнтів, своєчасно оформляти розрахункові документи, застосовувати попередню оплату, вексельні розрахунки та інші прогресивні форми. Розглянемо більш детально її обсяг та структуру (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Динаміка обсягу та структури поточної дебіторської заборгованості
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки**

Стаття дебіторської заборгованості	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018		Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%				
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	71,1	88,5	139,2	88,2	179,1	88,1	108,0	251,9	39,9	128,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом			11,0	7,0	18,0	8,8	18,0	0,0	7,0	163,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	9,2	11,5	7,7	4,9	6,3	3,1	-2,9	68,5	-1,4	81,8
Разом	80,3	100,0	157,9	100,0	203,4	100,0	123,1	253,3	45,5	128,8

За даними табл. 2.4 найбільшу долю в структурі дебіторської заборгованості займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, причому з кожним роком її загальна сума збільшується, так в 2016 році – 71,1 тис. грн., в 2017 році – 139,2 тис. грн., а очікуване значення в 2018 році – 179,1 тис. грн., що є негативним для підприємства, проте варто відзначити, що в загальному обсязі дебіторської заборгованості величина є постійною і коливається в межах 85 %, але разом з тим викликає стурбованість зростання обсягів дебіторської заборгованості майже в 2,5 разів за товари, роботи і послуги. Це пов'язано насамперед з тим, що підприємство активно закуповує необхідну сировину та матеріали на умовах передоплати та проводить власну операційну діяльність – надання послуг з перевезення вантажів на умовах відстрочення платежів на суттєві періоди.

2.2. Характеристика динаміки обсягів та складу джерел фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»

Під час аналізу оборотних активів значну увагу слід приділити вивченню стану їх фінансування, оскільки від цього безпосередньо залежить фінансова стійкість підприємства, тому питання про вибір джерел фінансування оборотних активів є досить важливим для підприємства з багатьох позицій.

Для більшості підприємств властиві сезонні або циклічні коливання. Тому потреби підприємств в оборотному капіталі є нестабільними. Як правило, мінімальна потреба в оборотних активах покривається за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Але в силу цілого ряд об'єктивних причин (сезонність, інфляція, зростання обсягів виробництва тощо), у підприємств виникають тимчасові додаткові потреби в оборотному капіталі.

Задовольнити ці потреби тільки за рахунок власних джерел досить складно і недоцільно, тому виникає потреба у залученні позикових коштів, зокрема короткострокових банківських кредитів – це фінансування сезонних потреб підприємства, тимчасового збільшення товарно-матеріальних запасів чи тимчасового збільшення дебіторської заборгованості. Поряд з банківським кредитами, джерелами фінансування оборотних активів є також комерційні кредити інших підприємств (постачальників), які оформлені у вигляді позик, векселів, товарного кредиту і авансових платежів.

Недостатність джерел фінансування оборотних активів призводить до недофінансування діяльності підприємства, зниження його ділової активності, виникнення фінансових труднощів. Негативні наслідки може мати також і наявність зайвих джерел фінансування. Вони сприяють створенню на підприємстві надлишкових запасів, відволіканню капіталу з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання фінансових ресурсів.

У процесі аналізу джерел формування оборотних активів підприємства, у першу чергу, варто вивчити зміни в їхньому складі, структурі і дати їм оцінку. Формування джерел фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» відбувається як за рахунок власних джерел, так і зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання і державними структурами. В таблиці 2.5 проведено аналіз джерел фінансових ресурсів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016 – 2018 рр.

Таблиця 2.5

Динаміка загального обсягу та структури джерел фінансування діяльності ТОВ «Компанія Софіт»

Пасиви підприємства	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018 (очік.)		Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%				
Власний капітал	-50,3	-16,5	-80,1	-22,7	-48	-11,5	2,3	95,4	32,1	59,9
Всього зобов'язань	355,6	116,5	433,7	122,7	463,6	111,5	108	130,4	29,9	106,9
в т.ч.										
Поточні зобов'язання і забезпечення	355,6	116,5	433,7	122,7	463,6	111,5	108	130,4	29,9	106,9
Разом	305,3	100,0	353,6	100,0	415,6	100,0	110,3	136,1	62	117,5
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань і власного капіталу	-7,1		-5,4		-9,7		-2,6		-4,3	

Відповідно до даних табл. 2.5 в структурі пасивів підприємства ТОВ «Компанія Софіт» найбільшу питому вагу займають поточні зобов'язання і забезпечення, які в свою чергу, окрім фінансування поточної діяльності підприємства ще здійснюють фінансування власного капіталу, величина якого впродовж досліджуваного періоду є від'ємною. Можна спостерігати чітку тенденцію до зростання статті балансу «Поточних зобов'язань і забезпечення», так за досліджуваний період вона зросла на 30,4%. Серед позитивних наслідків можна зазначити, що в 2018 році величина власного капіталу очікується в розмірі -48 тис. грн., що на 32,2 тис. грн. більше ніж в 2017. Якщо дана тенденція збережеться в майбутньому, то підприємство через кілька років почне формувати свій власний капітал. Співвідношення зобов'язань і власного капіталу є від'ємним і коливається в межах від 5,4 до 9,7.

Найбільш розповсюдженими джерелами формування оборотних активів для будь-якого підприємства є: власний капітал підприємства; довгостроковий фінансовий кредит; короткостроковий фінансовий кредит; товарний (комерційний) кредит; внутрішня кредиторська заборгованість підприємства та інші джерела фінансування. Як правило, поточні потреби підприємства в оборотних активах покриваються в першу чергу власним капіталом, потім кредиторською заборгованістю та короткостроковим кредитом.

Для узагальнюючого аналізу, розглянемо більш детально – в розрізі складові пасивів підприємства, а саме власного капіталу і поточних зобов'язань. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення за даними фінансової звітності на ТОВ «Компанія Софіт» відсутні.

Аналізуючи власний капітал (табл. 2.6), характеризують зміни його обсягу, структури, динаміки та відповідності до зміни доходу від реалізації продукції (робіт, послуг).

Відповідно до представлених в табл. 2.6 даних можна зробити висновок, що за досліджуваний період формування власного капіталу ТОВ «Компанія Софіт» здійснюється за рахунок зареєстрованого (пайового) капіталу та непокритого збитку.

Таблиця 2.6

**Динаміка власного капіталу ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016 – 2018 роки**

Капітал підприємства	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018 (очік.)		Абс.,	Відн.,	Абс.,	Відн.,
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,1	-0,2	0,1	-0,1	0,1	-0,2	0	100,0	0	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-50,4	100,2	-80,2	100,1	-48,1	100,2	2,3	95,4	32,1	60,0
Всього	-50,3	100,0	-80,1	100,0	-48	100,0	2,3	95,4	32,1	59,9

Впродовж 2016-2018 років зареєстрований (пайовий) капітал не змінювався і стабільно склав 0,1 тис. грн., в свою чергу непокритий збиток в 2017 році збільшився на 29,8 тис. грн. в порівнянні з 2016 роком і становив 80,1 тис. грн., в 2018 році очікується зменшення до 48,1 тис. грн. Нажаль, такі значення не носять ознак покращення фінансового стану та перспектив до економічного зростання, але в свою чергу їх пояснити наступним чином, ТОВ «Компанія Софіт» є новим підприємством на ринку вантажних автомобільних перевезень, яке почало свою діяльність в 2016 році і зараз знаходиться на стадії завоювання частки даного ринку. В пошуку споживачів своїх послуг компанії приходиться формувати нижчу ціну на свої послуги, інколи вона нижча ніж сформована собівартість та надання клієнтам відстрочення термінів погашення платежу. Це в свою чергу впливає на формування фінансових результатів, які на даний час формуються як збиток.

Аналізуючи позиковий капітал ТОВ «Компанія Софіт», важливо дати оцінку зміни обсягу та структури (табл. 2.7)

Таблиця 2.7

**Склад і структура позикового капіталу ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016-2018 роки**

Показник	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018 (очік.)		Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%				
Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Короткострокові кредити банку	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поточна заборгованість за:										
- товари, роботи, послуги	41,7	15,5	273,7	85,2	51,2	13,7	9,5	122,8	-222,5	18,7
- розрахунками з бюджетом	3,6	1,3	2,1	0,7	5	1,3	1,4	138,9	2,9	238,1
- розрахунками зі страхування	2,9	1,1	1,8	0,6	4	1,1	1,1	137,9	2,2	222,2
- розрахунками з оплати праці	17,1	6,4	9,9	3,1	20,4	5,5	3,3	119,3	10,5	206,1
Інші поточні зобов'язання	290,3	107,9	146,2	45,5	383	101,6	92,7	131,9	236,8	262,0
Поточні зобов'язання (всього)	355,6	132,1	433,7	13,5	463,6	124,3	108,0	130,4	29,9	106,9
Всього	355,6	132,1	433,7	13,5	463,6	124,3	108,0	130,4	29,9	106,9

Рис. 2.5 Склад і структура поточної заборгованості
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки

Одним з ключових показників, який використовується в процесі фінансування оборотних активів є визначення чистого робочого капіталу підприємства.

Чистий робочий капітал – це різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями. Тобто, він є тією частиною оборотних активів, яка фінансується за рахунок власних коштів та довгострокових зобов'язань. Наявність робочого капіталу свідчить про те, що підприємство не тільки здатне сплатити власні поточні борги, а й має фінансові ресурси для розширення своєї діяльності та для здійснення інвестицій.

Збільшення і динаміці обсягу робочого капіталу може свідчити про зростання фінансової стійкості компанії, але, і зростання величини робочого капіталу може бути викликаним збільшенням обсягів неліквідних запасів або ростом простроченої дебіторської заборгованості, а це всю чергу, може мати негативні тенденції, і позначитися на уповільненні їх оборотності.

Зниження величини чистого робочого капіталу, крім погіршення фінансової стійкості, може свідчити і про зростання потреби в залученні додаткових фінансових ресурсів для фінансування своєї господарської діяльності.

Для виявлення структури фінансування оборотних активів проаналізуємо формування чистого робочого капіталу ТОВ «Компанія Софіт» за досліджуваний період (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Формування чистого оборотного капіталу ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016-2018 роки**

Показник	Рік			Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2016	
	2016	2017	2018 (очік.)	Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	грн.	%	грн.	%
I спосіб розрахунку							
I. Власний капітал, тис. грн.	-50,3	-80,1	-48	2,3	95,4	32,1	59,9
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	-	-	-	-	-	-	-
III. Необоротні активи, тис. грн.	36,2	32,5	42,5	6,3	-84,5	10,0	-53,1
Чистий робочий капітал, тис. грн.	-86,5	-112,6	-90,5	-4	8,0	22,1	104,6
II спосіб розрахунку							
I. Оборотні активи, тис. грн.	269,1	321,1	373,1	104,0	138,6	52,0	116,2
II. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	355,6	433,7	463,6	128,0	136,0	49,9	111,5
Чистий робочий капітал, тис. грн.	-86,5	-112,6	-90,5	-4	8,0	22,1	104,6

В табл. 2.8 представлено визначення розміру чистого робочого капіталу за двома принциповими підходами. Перший базується на визначенні через обсяги власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень та необоротних активів. Другий підхід передбачає визначення загального обсягу чистого робочого капіталу через значення суми оборотних активів підприємства та поточних зобов'язань і забезпечень.

Оптимальний розмір робочого капіталу залежить від виду економічної діяльності підприємства, обсягів реалізації, кон'юнктури ринку тощо. Як нестача робочого капіталу, так і його надлишок може бути негативною ознакою в діяльності конкретного суб'єкту господарювання. Негативне значенні даного показника, як правило, свідчить що частина необоротних активів фінансується за рахунок засобів кредиторів, найчастіше короткострокових кредитів банків. Останнє, як правило, свідчить про неефективне керування фінансами підприємства.

Отже, ТОВ «Компанія Софіт» за період 2016 – 2018 рр. формує чистий оборотний капітал як від'ємне значення, тобто він відсутній, а це свідчить про неможливість даного підприємства розрахуватися за своїми короткостроковими фінансовими зобов'язаннями за рахунок власних оборотних активів. Слід також відзначити, що на підприємствах, які здійснюють транспортну діяльність обсяги оборотних активів, як правило, є незначними, оскільки основна складова оборотних активів – запаси є відсутньою або формується невеликими обсягами, це пов'язано зі специфікою діяльності підприємства.

Сума чистого робочого капіталу за період дослідження зменшується, так в 2016 році склав -86,5 тис. грн., в 2017 на 26,1 тис. грн. менший і склав -112,6 тис. грн., а в 2018 році очікується незначне зростання на 22,1 тис. грн. і має скласти - 90,5 тис. грн. (рис. 2.6).

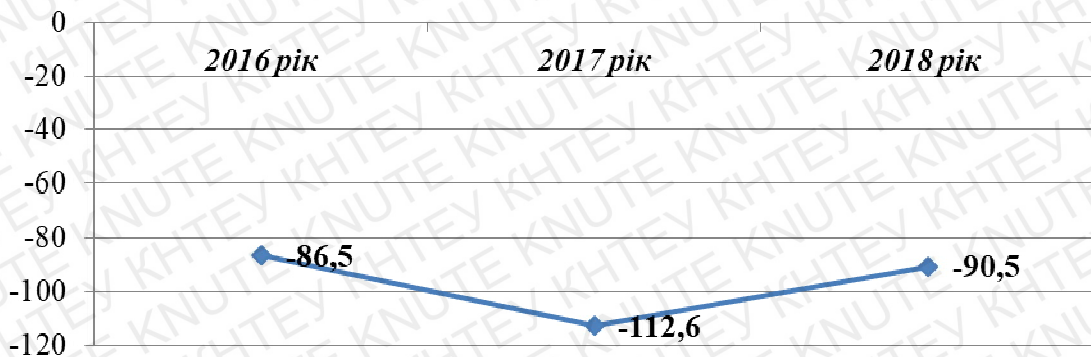

Рис. 2.6 Динаміка чистого робочого капіталу ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 рр.

Відсутність чистого робочого капіталу на підприємстві є свідченням не зовсім ефективної політики управління фінансами, оскільки погіршується фінансовий стан та фінансова стійкість компанії. Відповідно, фінансова політика підприємства має бути спрямованою на зростання частки чистого оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу, і покращення його мобільності, оскільки за рахунок таких управлінських рішень буде зростати величина високоліквідного капіталу.

Проте, відзначимо, що досить часто в практичній діяльності деяких підприємств зустрічається ситуація, коли чистий робочий капітал відсутній і набуває від'ємного значення, особливо на підприємствах з короткими циклами обороту грошових коштів та операційної діяльності. Тоді, від'ємна величина чистого робочого капіталу виникає у разі, коли короткострокова заборгованість підприємства за розміром перевищує суму всіх оборотних активів і підприємства з такою політикою фінансування за рахунок вдалого маневрування позиковими коштами можуть досягати високої ефективності діяльності та розширювати обсяги власної діяльності.

Від'ємна сума чистого робочого капіталу ТОВ «Компанія Софіт» виникла внаслідок перевищення загальної суми поточних зобов'язань над сумою оборотних активів підприємства. Позитивним, в даній ситуації є можливість фінансування своєї поточної діяльності за рахунок «чужих»

залучених на підприємство коштів. Проте така політика підприємства є дуже ризиковою і може призвести до банкрутства.

У табл. 2.9 проаналізуємо джерела формування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за період 2016-2018 років на основі даних фінансової звітності (дод. А).

Таблиця 2.9

**Джерела формування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016-2018 роки**

Показник	Рік						Відхилення 2018/2016		Відхилення 2018/2017	
	2016		2017		2018 (очік.)		Абс., тис. грн.	Відн., %	Абс., тис. грн.	Відн., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
I. Чистий оборотний капітал	-86,5	-32,1	-112,6	-3,5	-90,5	-24,3	-4,0	104,6	22,1	80,4
II. Поточні зобов'язання і забезпечення, в тому числі	355,6	132,1	433,7	13,5	463,6	124,3	108,0	130,4	29,9	106,9
2.1. Поточна кредиторська заборгованість:										
- за товари, роботи, послуги	41,7	15,5	273,7	85,2	51,2	13,7	9,5	122,8	-222,5	18,7
- за розрахунками з бюджетом	3,6	1,3	2,1	0,7	5	1,3	1,4	138,9	2,9	238,1
- за розрахунками зі страхування	2,9	1,1	1,8	0,6	4	1,1	1,1	137,9	2,2	222,2
- за розрахунками з оплати праці	17,1	6,4	9,9	3,1	20,4	5,5	3,3	119,3	10,5	206,1
Інші поточні зобов'язання	290,3	107,9	146,2	45,5	383	101,6	92,7	131,9	236,8	262,0
Загальний обсяг оборотних активів	269,1	100	321,1	100,0	373,1	100	104	138,6	52	116,2

За результатами розрахунків (табл. 2.9) видно, що основним джерелом фінансування оборотних активів підприємства є поточні зобов'язання і забезпечення, окрім того, за рахунок даного джерела додатково здійснюється фінансування власного капіталу. Позиковий капітал підприємства має чітку тенденцію до зростання за досліджуваний період. В свою чергу, найбільшу питому вагу у сумі позикових коштів мають інші поточні зобов'язання та кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги та по розрахункам з оплати праці. Решта складових позикового капіталу мають досить неістотну частку, яка базується на рівні близькому до 1%.

Отже, досліджуване підприємство здійснює фінансування своєї поточної діяльності виключно за рахунок залучення зовнішніх ресурсів, що є не зовсім виправданим у ринкових умовах та для підприємства, яке по суті є новим на ринку. Оскільки, окрім погіршення фінансового стану підприємство повністю втрачає можливість залучення додаткових джерел фінансування у вигляді довгострокових банківських кредитів та в перспективі може втрати довіру у потенційних контрагентів компанії.

Окрім того, частка позикового капіталу у джерелах формування оборотних активів є надзвичайно високою, що свідчить про дуже низький рівень фінансової стійкості підприємства, його повну залежність від зовнішніх кредиторів. У подальшій діяльності керівництву та менеджерам ТОВ «Компанія Софіт» необхідно прийняти ряд заходів щодо поліпшення фінансової стабільності компанії та прагнути до оптимізації структури капіталу (зокрема, суттєвим збільшенням власного капіталу).

На завершальному етапі аналізу джерел формування оборотних активів слід визначити який тип політики фінансування обрало ТОВ «Компанія Софіт» в своїй господарській діяльності.

В сучасній практиці фінансового менеджменту виділяють три принципові підходи до фінансування оборотних активів: консервативний (при якому за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується тільки половина змінної частини оборотних активів); помірний або

компромісний (при якому за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується вся змінна частина оборотних активів); агресивний (при якому за рахунок короткострокового позикового капіталу фінансується весь обсяг оборотних активів або переважна його частина).

Критерієм віднесення до певного типу політики управління оборотними активами є коефіцієнт чистих оборотних активів (чистого робочого капіталу). Його мінімальне значення характеризує здійснення підприємством політики агресивного типу; досить високе значення (що наближається до одиниці) – політики консервативного типу

Принципові підходи до фінансування оборотних активів наведено на рис. 2.7.

	КОНСЕРВАТИВНИЙ ПІДХІД	ПОМІРНИЙ ПІДХІД	АГРЕСИВНИЙ ПІДХІД
<i>Змінна частина оборотних активів</i>	ПЗ	ПЗ	ПЗ
<i>Постійна частина оборотних активів</i>	ВК+ДК		

Умовні позначення:

ВК – власний капітал;

ДК – довгострокові зобов'язання і забезпечення

ПЗ – поточні зобов'язання та забезпечення

Рис. 2.7. Принципові підходи до фінансування оборотних активів

Ідентифікуємо, який з наведених типів фінансування оборотних активів використовує ТОВ «Компанія Софіт» в своїй діяльності (табл. 2.10). Дані щодо обсягів постійної та змінної частини оборотних активів наведені в додатку Б.

Таблиця 2.10

Ідентифікація типу фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки

Показник	Періоди		
	2016 рік	2017 рік	2018 рік (очік.)
Оборотні активи			
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	174,9	224,8	242,5
Змінна частина оборотних активів, тис. грн.	94,2	96,3	130,6
Джерела фінансування оборотних активів			
Власний капітал, тис. грн.	-50,4	-80,1	-48
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	-	-	-
Всього (ВК+ДЗ), тис. грн.:	-50,4	-80,1	-48
Поточні зобов'язання, тис. грн.	355,6	433,7	463,6
Частка ПЗ в змінній частині оборотних активів, %	100	100	100
Частка ПЗ в постійній частині оборотних активів, %	100	100	100
Тип політики фінансування	Агресивний	Агресивний	Агресивний

На основі даних табл. 2.10 можна зробити висновок, що частка поточних зобов'язань і забезпечень ТОВ «Компанія Софіт» за досліджуваний період має чітку тенденцію до стабільності, так за період 2016-2018 років складає 100%. Відповідно, фінансування оборотних активів підприємство здійснює виключно за рахунок залучених джерел фінансування. В результаті можна ідентифікувати тип політики фінансування за досліджуваний період як агресивний, при якому повністю чи в більшому обсязі оборотні активи фінансуються за рахунок поточних зобов'язань.

2.3. Оцінка ефективності управління фінансуванням оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від наявності та ефективності використання оборотних активів підприємства та джерел, що їх фінансують.

Перш ніж перейти до оцінки ефективності управління фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» дослідимо основні показники діяльності підприємства за 2016-2018 роки (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка фінансових результатів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього періоду, тис. грн.		Темп зміни відносно попереднього періоду, %	
	2016	2017	2018 (очік.)	2017 рік	2018 рік	2017 рік	2018 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	3290,8	5324,6	8615	2033,8	3290,4	161,8	161,8
Інші операційні доходи		69,9	69,9	69,9	0	-	100,0
Разом доходи	3290,8	5394,2	8684,9	2103,4	3290,7	163,9	161,0
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1282,8	3933,3	6858,9	2650,5	2925,6	306,6	174,4
Інші операційні витрати	2058,4	1520,5	1124,8	-537,9	-395,7	73,9	74,0
Разом витрати	3341,2	5453,8	7983,7	2112,6	2529,9	163,2	146,4
Фінансовий результат до оподаткування	-50,4	-59,6	701,2	-9,2	760,8	118,3	-1176,5
Чистий фінансовий результат ¹	-50,4	-59,6	701,2	-9,2	760,8	118,3	-1176,5

Відповідно до даних представлених в табл. 2.11 можна зробити

¹ ТОВ «Компанія Софіт» є платником єдиного податку

висновок, що впродовж досліджуваного періоду підприємство нарощує обсяги чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), так, в 2016 році чистий дохід від реалізації склав 3290,8 тис. грн., в 2017 році 5324,6 тис. грн., а очікуваний в 2018 році 8615 тис. грн., тобто зростання даного показника склало в 2,6 разів в порівнянні з 2016 роком. Окрім того, з 2017 року підприємство отримує інші операційні доходи обсягом 69,9 тис. грн. Це свідчить про досить позитивну тенденцію ТОВ «Компанія Софіт» щодо формування доходів.

Формування витрат підприємства відбувається за рахунок двох статей балансу: «Собівартість реалізованої продукції» та «Інші операційні витрати». В загальному обсязі витрати підприємства мають чітку тенденцію до зростання, так в 2016 році склали 3341,2 тис. грн., в 2017 – 5453,8 тис. грн., а в 2018 – 7983,7 тис. грн. фактично, зростали пропорційно доходам компанії. В структурі витрат підприємства переважає собівартість продукції, яка в 2016 році складала 1282,8 тис. грн. (38,4%), в 2017 році – 3933,3 тис. грн. (72,1%), а в 2018 році очікується в обсязі 6858,9 тис. грн. (85,9%).

В цілому, в 2016-2017 році витрати переважали доходи підприємства і за рахунок чого ТОВ «Компанія Софіт» не отримувала чистого прибутку, а навпаки формувала збиток в розмірі 50,4 тис. грн. у 2016 році та 59,6 тис. грн. в 2017 році, але в 2018 році очікується покращення результатів діяльності підприємства і доходи мають перевищити витрати на 701,2 тис. грн. в результаті буде сформований чистий прибуток підприємства. За рахунок, якого буде в наступному році суттєво збільшений власний капітал підприємства.

Ефективність використання оборотних активів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Швидкість обороту оборотних активів підприємства є однією з якісних характеристик фінансової політики підприємства. Прискорення оборотності цих активів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва.

В таблиці 2.12 та 2.14 проведений розрахунок показників оборотності та рентабельності оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт».

Показники оборотності всіх оборотних активів підприємства у звітному періоді порівнюють з їх оборотністю в попередні періоди, а також з відповідними показниками інших підприємств, які є близькими за своїми параметрами й умовами діяльності, або із середньогалузевими показниками.

Таблиця 2.12

**Динаміка показників оборотності оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки**

Показник	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього року	
	2016	2017	2018 (очік.)	2016	2017
Коефіцієнти оборотності, оборотів:					
- запасів	18,6	51,4	107,8	32,9	56,4
- поточних біологічних активів					
- дебіторської заборгованості	41,0	33,7	42,4	-7,3	8,6
- грошей та їх еквівалентів	278,9	89,0	95,9	-189,8	6,9
Загального обороту оборотних активів	12,2	16,6	23,1	4,3	6,5
Тривалість обороту, днів					
- запасів	19,6	7,1	3,4	-12,5	-3,7
- поточних біологічних активів					
- дебіторської заборгованості	8,9	10,8	8,6	1,9	-2,2
- грошей та їх еквівалентів	1,3	4,1	3,8	2,8	-0,3
Загального обороту оборотних активів	29,8	22,0	15,8	-7,8	-6,2

Дані таблиці 2.12 свідчать, що порівняно з попередніми періодами тривалість обороту оборотних активів суттєво знизився до 15,8 днів з 22 днів у 2017 році та 29,8 днів у 2016 році. Це означає, що капітал ТОВ «Компанія Софіт» вкладений у звітному році в фінансування оборотних активів проходить повний цикл і знову набував грошову форму менш ніж за 16 днів, що на 14 днів менше ніж у 2016 році та на 6,2 днів менше ніж у 2017 році.

Основною причиною такого зростання стало завдяки збільшенню обсягу чистого доходу від реалізації на 62% щороку. Дана позитивна тенденція спостерігається для формування запасів та дебіторської заборгованості. Тривалість обороту грошових коштів за досліджуваний період зріс з 1,3 днів у 2016 році до 3,8 днів у 2018 році, основною причиною що вплинуло на зростання даного показника є суттєве зростання обсягу грошових коштів підприємства.

Прискорення оборотності оборотних активів веде до відносного вивільнення коштів з обороту і навпаки, сповільнення оборотності вимагає додаткового залучення коштів в оборот. Тому під час аналізу інтенсивності використання оборотних активів визначають вплив зміни їх оборотності на обсяг оборотного капіталу.

Для визначення суму відносного вивільнення коштів з обороту чи додаткового їх залучення в оборот за час тривалості одного кругообороту активів, необхідно фактичний чистий одноденний дохід від реалізації звітнього періоду помножити на кількість днів прискорення чи сповільнення оборотності активів.

Якщо такий розрахунок проводиться за весь звітний період, отриманий результат множать на коефіцієнт оборотності оборотних активів у звітному періоді. Розрахунок впливу зміни цього показника на обсяг оборотного капіталу підприємства наведено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

**Визначення суми вивільнених або додатково залучених коштів
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки**

Показники	Роки		
	2016	2017	2018
Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів, робіт, послуг, тис. грн.	3290,8	5324,6	8615
Середньорічна величина оборотних активів, тис. грн.	269,1	321,2	373,1
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотів	12,2	16,6	23,1
Тривалість обороту оборотних активів, днів	29,8	22,0	15,8
Обсяг вивільнених або додатково залучених коштів внаслідок зміни тривалості обороту оборотних активів, тис. грн.	-	-113,8	-146,3

За даними табл. 2.13 можна визначити що за рахунок суттєвого зменшення показника тривалості обороту оборотних коштів ТОВ «Компанія Софіт» з 29,8 днів в 2016 році до 15,8 днів в 2018 році, підприємству для підтримання своєї основної діяльності можливо додатково вилучити з обороту 143,3 тис. грн. це майже 40% від загальної суми оборотних активів підприємства.

Таблиця 2.14

**Формування показника рентабельності оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт» за період 2016-2018 років**

Показники	Роки		
	2016	2017	2018
Чистий прибуток, тис. грн.	-50,4	-59,6	701,2
Середній обсяг оборотних активів, тис. грн.	269,1	321,1	373,1
Рентабельність (збитковість) оборотних активів, %	-18,7	-18,6	187,9

За даними таблиці 2.14 можна зробити висновок, що за досліджуваний період 2016-2018 років, формування показника рентабельності оборотних активів за рахунок отримання збитку можна характеризувати як збитковість, яка в 2016-2017 році складала біля 19%, проте за рахунок суттєвого збільшення в 2018 році чистого прибутку, який очікується обсягом 701,2 тис.грн. підприємство зможе сформувати рентабельність оборотних активів на рівні 187,9 %.

Як показник ефективності використання оборотних активів, прибутковість є індикатором якості управління, здатності генерувати прибуток для формування необхідної суми власного оборотного капіталу, що є основою раціонального фінансування оборотних активів підприємств.

На формування показника прибутковості оборотних активів впливає багато факторів. Проте на основі формули Дюпона (Du Pont) можна стверджувати, що основних – факторів першого порядку – є два:

- 1) зміна рентабельності реалізованої продукції;
- 2) зміна оборотності оборотних активів.

Найбільш важливу роль у формуванні прибутку відіграє обсяг реалізації продукції, який є одним із головних показників ділової активності. У зв'язку з цим доцільно вивчити його вплив на зміну рентабельності оборотних активів. З цією метою у формулу рентабельності оборотних активів (P_{oa}) введено показник обсягу реалізації:

$$P_{oa} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Дохід від реалізації}} \times \frac{\text{Дохід від реалізації}}{\text{Оборотні активи}} = P_p \times KO_{oa}, \quad (2.1)$$

де P_p – рентабельність реалізації, %

KO_{oa} – коефіцієнт оборотності оборотних активів, разів

Таблиця 2.15

**Динаміка прибутковості оборотних активів підприємства
ТОВ «Компанія Софіт» та оцінка впливу факторів на її зміну**

Показник	Роки		Абсолютна зміна	Темп приросту, %
	2017	2018 (очік.)		
Середня сума оборотних активів, тис. грн.	321,1	373,1	52,0	116,2
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	5324,6	8615	3290,4	161,8
Рентабельність реалізації, %	-1,12	8,14	9,26	-
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотів	16,58	23,09	6,51	139,3
Рентабельність оборотних активів, %	-18,56	187,94	206,5	-
Зміна прибутковості оборотних активів, % за рахунок:				
Прибутковості реалізації	-	153,53	153,53	-
Коефіцієнту оборотності активів	-	52,99	52,99	-

За даними табл. 2.15 результати розрахунків показали, що у 2018 році ефективність використання оборотних активів загалом покращилось, про що свідчить суттєве зростання показника рентабельності оборотних активів з (-18,56%) у 2017 році до 187,94 % у 2018 році, що очікуються за результати 2018 року.

Головним фактором, що зумовив таке покращення показника рентабельності оборотних активів було суттєве збільшення прибутковості реалізації, який зріс майже на 9%. За рахунок даного зростання вплив на зміну прибутковості реалізації склав 153,53%.

Збільшення в динаміці коефіцієнту оборотності оборотних активів на 6,51 дозволило змінити прибутковість оборотних активів майже на 53%.

Таким чином, для забезпечення покращення рентабельності оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» необхідно в першу чергу віднайти резерви для зростання коефіцієнту оборотності оборотних активів. З цією метою необхідно дослідити раціональність суттєвого збільшення обсягів оборотних активів підприємства та розробити програму заходів, направлену на збільшення обсягів реалізації, тобто отримання більшої суми чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Таблиця 2.16

Динаміка показників ефективності джерел фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення від попереднього року	
	2016	2017	2018 (очік.)	2017	2018
Коефіцієнт оборотності, оборотів					
власного капіталу	-77,9	-66,5	-179,5	11,5	-113,0
позикового капіталу	11,0	12,3	17,8	1,3	5,5
Тривалість обороту, днів					
власного капіталу	-4,7	-5,5	-2,0	-0,8	3,5
позикового капіталу	33,1	29,7	20,5	-3,4	-9,2
Збитковість, %					
власного капіталу	100,2	74,4	-1460,8	-25,8	-1535,2
позикового капіталу	14,2	13,7	145,0	0,4	158,7

Дослідивши в табл. 2.16 ефективність джерел фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки, можна зробити наступні висновки на підприємстві спостерігається чітка тенденція до зростання показників тривалості обороту власного та зменшення тривалості обороту

позикового капіталів. Так, тривалість обороту власного капіталу зріс з (-4,7) днів у 2016 році до (-2) дні у 2018 році, а тривалість обороту позикового капіталу за досліджуваний період зменшилась з 33,1 дня у 2016 році до 20,5 днів у 2018 році. Дана тенденція в принципі є позитивною, оскільки направлена на покращення управління капіталом підприємства.

За досліджуваний період підприємство, за рахунок формування чистого збитку формувало збитковість як власного, так і позикового капіталу. Проте за рахунок отримання в 2018 році чистого прибутку, як очікується» ТОВ «Компанія Софіт» зможе сформувати показники рентабельності власного та позикового капіталу.

Розглянемо чи вплинула виявлена тенденція на формування показника рентабельності чистого робочого капіталу підприємства (табл. 2.17)

Таблиця 2.17

**Формування показника рентабельності чистого робочого капіталу
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки**

Показники	Роки		
	2016	2017	2018
Чистий прибуток, тис. грн.	-50,4	-59,6	701,2
Чистий робочий капітал, тис.грн.	-86,5	-112,6	-90,5
Збитковість робочого капіталу, %	58,3	52,9	0

За даними, наведеними в табл. 2.17 можна визначити, що ТОВ «Компанія Софіт» досить неефективно розпоряджається чистим робочим капіталом. Так, за період дослідження збитковість даного показника складало більш ніж 50%. Несуттєве покращення в 2018 році даного значення пов'язане зі зростанням чистого прибутку підприємства, яке вперше за період дослідження буде сформовано.

Проведемо аналіз факторів, що вплинули на формування показника рентабельності чистого робочого капіталу (Рчрк), а саме коефіцієнта оборотності чистого оборотного капіталу (КОчок), рентабельності оборотних

активів (P_{oa}) та коефіцієнту забезпечення чистого оборотного капіталу ($K_{зчок}$):

$$P_{чрк} = KO_{чок} \times P_p \times K_{зчок} = \frac{Д}{ЧРК} \times \frac{ЧП}{Д} \times \frac{ЧРК}{ОА} \quad (2.2)$$

де $Д$ – дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

$ЧРК$ – чистий робочий капітал, тис. грн.;

$ЧП$ – чистий фінансовий результат, тис. грн.;

$ОА$ – середнє значення оборотних активів за період, тис. грн.

Проведемо розрахунки за представленою моделлю та узагальнимо дані в таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

**Динаміка прибутковості чистого робочого капіталу підприємства ТОВ
«Компанія Софіт» та оцінка впливу факторів на її зміну**

Показник	Роки		Абсолютна зміна	Темп приросту, %
	2017	2018 (очік.)		
Чистий дохід від реалізацій продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн.	5324,6	8615	3290,4	161,8
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	-59,6	701,2	760,8	-1176,5
Чистий робочий капітал, тис. грн.	-112,6	-90,5	22,1	80,4
Середнє значення оборотних активів, тис. грн.	321,1	373,1	52	116,2
Рентабельність реалізації, %	-0,01	8,14	8,15	-81400,0
Коефіцієнт оборотності чистого робочого капіталу, оборотів	-47,29	-78,18	-30,89	165,3
Коефіцієнт забезпечення чистого робочого капіталу	-0,35	-0,24	0,11	68,6
Збитковість чистого робочого капіталу, %	52,9	0	-152,9	0,0

Продовження табл. 2.18

Показник	Роки		Абсолютна зміна	Темп приросту, %
	2017	2018		
Зміна прибутковості оборотних активів, тис. грн. за рахунок:				
Рентабельності реалізації	-	134,9	134,9	-
Коефіцієнту оборотності чистого робочого капіталу	-	88,0	88	-
Коефіцієнту забезпечення чистого оборотного капіталу	-	-70,0	-70	-

Відповідно даних, представлених в табл. 2.18 можна констатувати, що ТОВ «Компанія Софіт» формує чистий робочий капітал як збитковий. На основі факторного аналізу було виявлено, що за рахунок збільшення показника рентабельності реалізації, яке зросло на 8,15% підприємство додатково збільшило рентабельність чистого робочого капіталу на 134,9 %, а зменшення коефіцієнту оборотності чистого робочого капіталу на 30,89 оборотів позитивно вплинуло на формування рентабельності чистого робочого капіталу на 88%. За рахунок збільшення коефіцієнту забезпечення чистого робочого капіталу на 0,11 формування даного показника зменшилося на 70%.

Оцінимо більш детально ліквідність та платоспроможність ТОВ «Компанія Софіт». Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його спроможність трансформуватися у грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена.

Розглядаючи ліквідність підприємства, мають на увазі наявність у нього оборотних коштів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань, навіть із порушенням термінів погашення, передбачених контрактами.

Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення.

Для оцінки стану ліквідності та платоспроможності розрахуємо ряд аналітичних показників і оформимо результати розрахунків у вигляді таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

**Динаміка показників ліквідності та платоспроможності підприємства
ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки**

Показники	Середнє значення			Абсолютна зміна відносно попереднього року	
	2016 рік	2017 рік	2018 рік (очік.)	2017	2018
Сума ліквідних активів, тис.грн.	269,1	321,1	373,1	52	52
Сума швидколіквідних активів, тис.грн.	92,1	217,7	293,1	125,6	75,4
Сума готових засобів платежу, тис.грн	11,8	59,8	89,8	48	30
Коефіцієнт забезпеченості:				0	0
- Ліквідними активами	0,88	0,91	0,90	0,03	-0,01
- Швидко ліквідними активами	0,30	0,62	0,71	0,32	0,09
- Готовими засобами платежу	0,04	0,17	0,22	0,13	0,05
Загальний коефіцієнт покриття	0,76	0,74	0,77	-0,02	0,03
Проміжний коефіцієнт покриття	0,26	0,50	0,61	0,24	0,11
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,14	0,19	0,11	0,05
Коефіцієнт відволікання оборотних активів:				0	0
- у запаси	0,66	0,32	0,21	-0,34	-0,11
- у дебіторську заборгованість	0,30	0,49	0,55	0,19	0,06
Коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті поточних зобов'язань	0,50	0,24	0,17	-0,26	-0,07
Частка чистого робочого капіталу у покритті запасів	-0,49	-1,09	-1,38	-0,6	-0,29
Коефіцієнт маневрування	1,72	1,41	2,30	-0,31	0,89

Узагальнюючи проведені розрахунки в табл. 2.19 можемо констатувати, що на підприємстві спостерігається досить неоднозначна ситуація із станом ліквідності, але підприємство є платоспроможним.

Зокрема, активи підприємства забезпечені на 88-90% відсотків ліквідними активами, відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінки фінансового стану підприємств дана величина має наближатися до 40%; а забезпеченість готовими засобами платежу за досліджуваний період суттєво зросла з 4 % у 2016 році до 22% у 2018 році, а швидколіквідними активами з 30% у 2016 до 71% - у 2018 році.

Загальний коефіцієнт покриття є меншим ніж рекомендоване значення більш ніж удвічі. При нормативі в 1,8-2 значення даного коефіцієнта на підприємстві становить біля 0,8. Інакше кажучи сума оборотних активів значно більше майже в 2 рази ніж обсяги поточних зобов'язань, тоді як для забезпечення нормального рівня ліквідності підприємства навпаки оборотні активи мають бути вдвічі більші ніж поточні зобов'язання.

Проміжний коефіцієнт покриття впродовж досліджуваного періоду зростає з 0,26 до 0,61, але є меншим ніж нормативне значення, яке складає 1, що свідчить про неспроможність підприємства за допомогою швидколіквідних активів покрити необхідну суму поточних зобов'язань. При рекомендованому значенні коефіцієнта абсолютної ліквідності 0,2-0,3 даний коефіцієнт на підприємстві коливається від 0,03 в 2016 році до 0,19 – в 2018 році. Це свідчить про те, що лише 3%-19% поточних зобов'язань підприємства можуть в певний момент часу бути погашені миттєво за рахунок готівкових коштів. Проте платоспроможність підприємства в 2018 році є майже досягнутою.

В структурі оборотних активів в 2016 році переважала частка запасів, яка складала 66% і дебіторської заборгованості – 30%, в 2018 році структура протилежно змінилася, так коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість склав 0,55, а в запаси 0,21. Таким чином доля грошових коштів в складі оборотних активів є досить суттєвою.

Досить негативним є те, що вся сума поточних зобов'язань підприємства може бути покритою за рахунок найменш ліквідної частини оборотних активів – запасів, що значно уповільнює процес розрахунків за поточними зобов'язаннями з контрагентами.

Окрім того, негативним для діяльності підприємства ще є відсутність чистого оборотного капіталу. Це свідчить про те, що оборотні активи взагалі не фінансуються рахунок власного капіталу, а лише за рахунок позикових коштів.

На основі звітної інформації про діяльність підприємства ТОВ «Компанія Софіт» за 2016-2018 роки проаналізуємо показники його фінансової стійкості. Фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства, який являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування, розподіл та використання, що забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Здійснимо оцінку рівня фінансової стійкості підприємства коефіцієнтним методом, на основі аналізу структури капіталу підприємства і оформимо розрахунки у вигляді таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

**Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016-2018 роки**

Показники	Середнє значення			Абсолютна зміна відносно попереднього року	
	2016 рік	2017 рік	2018 рік (очік)	2017 рік	2018 рік
Коефіцієнт фінансової автономії	-0,19	-0,25	-0,13	-0,06	0,12
Коефіцієнт фінансової заборгованості	1,32	1,35	1,30	0,03	-0,05
Коефіцієнт фінансової залежності	-7,07	-5,41	-10,08	1,66	-4,66
Коефіцієнт покриття боргу	-0,14	-0,18	-0,10	-0,04	0,09

Відповідно до отриманих результатів (табл. 2.20), підприємство протягом досліджуваного періоду характеризувалося як фінансово нестійке, про що свідчить суттєве розбіжності між фактичними значеннями ТОВ «Компанія Софіт» та нормативними. Так, питома вага власного капіталу в загальному обсязі капіталу є від'ємним значенням, а відповідно формування капіталу відбувається виключно за рахунок позикового капіталу. Отже, підприємство є досить залежним від зовнішніх джерел фінансування.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «КОМПАНІЯ СОФІТ»

3.1. Обґрунтування потреби ТОВ «Компанія Софіт» в оборотних активах на плановий період

У сучасних умовах для більшості вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ їхнього економічного розвитку стала гостра нестача необхідного обсягу оборотних активів, що істотно позначається на ефективності їхнього господарювання. Разом з тим низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Для забезпечення фінансової стійкості вітчизняних підприємств є суттєве вдосконалення механізму управління оборотними активами.

Тому в нестійких умовах економічного розвитку України національним підприємствам важливо розуміти, яким чином не лише зберегти свої позиції на ринку, а й їх покращити. Для цього потрібне планування свого майбутнього. Відповідно, ефективне використання оборотних активів в першу чергу передбачає визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів.

Потреба в оборотних активах визначається шляхом їх нормування, що передбачає встановлення оптимальної величини оборотних активів, необхідних для організації і здійснення нормальної господарської діяльності підприємства.

За відповідністю складу, структури й наявності оборотних активів запланованому обсягу виробництва та реалізації підприємство в змозі отримувати прибуток з мінімальними витратами. У разі зниження розміру оборотних активів можливі перебої в постачанні й виробничому процесі, зменшення обсягу виробництва та прибутку, виникнення прострочених платежів і заборгованості, інші негативні явища в господарській діяльності.

Узагальнюючи літературу [3,5,6,10,11,12], присвячену вирішенню питання планування оборотних активів підприємства, встановлено, що планування оборотними активами здійснюється такими методами:

1. Прямий метод має за основу розрахунок нормативів потреби в оборотних коштах і полягає в тому, що спочатку визначається розмір авансування оборотних коштів у кожний елемент, потім їхнім підсумовуванням визначається загальна сума нормативу. Метод прямого розрахунку дає змогу найбільш точно визначити потребу в оборотних активах, оскільки враховує всі організаційно – технологічні, технічні, транспортні та інші характерні особливості, досвід і стан розрахунків. Обґрунтований розрахунок здійснюється за кожним елементом оборотних активів з урахуванням завдань виробничого плану, постачання та збуту. Метод використовується при проектуванні нових підприємств, а також при розробці заходів, спрямованих на ліквідацію наднормативних запасів оборотних коштів [12].

2. Аналітичний (дослідно – статистичний) метод визначення потреби в оборотних активах базується на здійсненні розрахунків з урахуванням середніх фактичних залишків та змін обсягів виробництва. При цьому здійснюється коригування з урахуванням зайвих і непотрібних запасів, неліквідів, які, можливо, мали місце в попередньому періоді. Метод заснований на існуванні пропорційної залежності потреби в оборотних коштах від обсягу виробництва й реалізації продукції. Основним недоліком цього методу є те, що він не відображає реального проходження виробничого процесу та кругообігу оборотних активів, оскільки нормативи визначаються

на основі фактичних даних минулого року. Це призводить до того, що визначені таким чином нормативи є доволі відносними. Він орієнтується на фактичну організацію виробництва, постачання та збуту й не сприяє їх покращенню. Отже, недоліки в організації та використанні оборотних засобів у минулому періоді не усуваються, а переносяться на наступний, не мобілізуються резерви прискорення оборотності та не враховуються прогресивні чинники, такі як поліпшення матеріально – технічного постачання, поліпшення технології та організації виробництва, а також умов реалізації продукції. Аналітичний метод застосовується в тому випадку, коли в планованому періоді не передбачено істотних змін в умовах роботи підприємства в порівнянні з попереднім [3].

3. Коефіцієнтний метод дає змогу здійснити розрахунок потреби в оборотних активах з урахуванням тенденцій і співвідношень у змінах обсягу виробництва та окремих видів запасів і затрат. Частина з них знаходиться в прямій пропорційній залежності від змін в обсязі виробництва — сировина, матеріали, закупні напівфабрикати, незавершене виробництво, готова продукція на складі, інша ж частина залежить значно меншою мірою — малоцінні і швидкозношувані предмети, запчастини для ремонтів, витрати майбутніх періодів тощо. Співвідношення, що склалися в минулому, з використанням відповідних коефіцієнтів, екстраполюються на майбутній період.

4. Метод суми строків оборотності. Використання даного методу пов'язане з поняттями операційного й фінансового циклів. Ціль методу «строків оборотності» – визначити потреби, що генеруються операційним циклом. Ці потреби вимірюються в днях і у відсотках до обсягу продажів. На практиці не завжди легко застосувати цей метод, тому що він виходить з розрахунку численних часткових строків оборотності. Крім того, не можна підсумувати строки оборотності в днях, тому що вони визначалися стосовно різних величин у знаменнику формул строків оборотності [11].

На практиці найбільш доцільне застосування методу прямого рахунка, перевагою якого є вірогідність, що дозволяє зробити найбільш точні розрахунки частинного і сукупного нормативів. До частинного відносяться нормативи оборотних коштів у виробничих запасах: сировини, основних і допоміжних матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих виробів, палива, тари, запасних частин; у витратах майбутніх періодів; готових виробів.

Але методологія процесу практичного планування на сьогоднішній день є неефективною через те, що у планових рахунках ми маємо справу з показниками, які, по суті, є випадковими величинами, але з метою полегшення розрахунків за традиційними методиками в плануванні визначають їх середнє значення і в подальших розрахунках використовують у вигляді констант. Ні варіація, ні закон поділу, ні довірчі інтервали при цьому не визначаються і не враховуються в подальших розрахунках. Це збільшує розбіжність між дійсністю і результатом розрахунків [6].

Невизначеність майбутнього в процесі планування слід враховувати шляхом сполучення і одночасного використання: теорії про суб'єктивні ймовірності, теорії нечітких множин та інтервальних обчислень.

На основі вищенаведених методів обґрунтуємо планові показники господарської діяльності підприємства, на основі яких сплануємо показники оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік. Процес планування проведемо в два основні етапи:

- планування основних показників звіту про фінансові результати (плану доходів і видатків підприємства) на 2019 рік;
- обґрунтування цільових показників складових оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на плановий період.

На першому етапі сплануємо основні показники звіту про фінансові результати. Планування фінансових результатів підприємства на 2019 рік розпочнемо з визначення чистого доходу від реалізації.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначимо за допомогою економіко-статистичного методу.

Для цього розрахуємо середній темп росту чистого доходу від реалізації (ЧД) ТОВ «Компанія Софіт» за формулою:

$$\text{ТрЧД} = \sqrt[n-1]{\frac{\text{ЧД}_n}{\text{ЧД}_1}} \times 100 = \sqrt[3-1]{\frac{8615}{3290,8}} \times 100 = 161,8\% \quad (3.1)$$

На основі визначеного темпу росту розрахуємо планове значення доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\text{ЧД}_{2019} = \text{ЧД}_n \times \text{ТрЧД} = 8615 \times 1,618 = 13939 \text{ тис. грн.}$$

Величина інших операційних доходів впродовж 2017-2018 року є незмінною, відповідно на 2019 рік залишимо величину 69,9 тис. грн.

Відповідно, в 2019 році ТОВ «Компанія Софіт» може отримати загальний дохід обсягом:

$$\text{Дохід} = 13939 + 69,9 = 14008,9 \text{ тис. грн.}$$

Планове значення собівартості реалізованої продукції визначимо на основі рівня собівартості ($\text{Р}_{\text{св}_n}$), тобто частки собівартості у структурі чистого доходу підприємства:

$$\text{СВ}_{\text{пл}} = \text{ЧД}_{\text{пл}} \times \frac{\text{Р}_{\text{св}_n}}{100} \quad (3.2)$$

Тобто, враховуючи, що рівень собівартості за 2018 рік очікується в розмір 79,62% собівартість реалізованої продукції ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік може скласти:

$$\text{СВ}_{\text{пл}} = 13939 \times \frac{79,62}{100} = 11098 \text{ тис. грн.} \quad (3.3)$$

Адміністративні витрати, як і собівартість, визначимо на основі рівня адміністративних витрат за звітний період (Ра/в):

$$AV_{пл} = ЧД_{пл} \times \frac{P_{ав,пл,н}}{100} \quad (3.4)$$

Розрахунок інших операційних витрат на 2019 рік проведемо на основі індексного методу (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

**Зміна інших операційних витрат ТОВ «Компанія Софіт»
за 2016-2018 роки**

Показники	Роки		
	2016	2017	2018 (очік.)
Інші операційні витрати, тис. грн.	2058,4	1520,5	1124,8
Темп приросту інших операційних витрат, %	-	0,74	0,74

На основі даних, представлених в табл. 3.1 визначимо інші операційні витрати ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік, за допомогою формули:

$$IOB_{пл} = IOB_{пл,н} \times i_{Гпр} \quad (3.4)$$

$$IOB_{2019} = 1124,8 \times 0,74 = 832,4 \text{ тис. грн.}$$

В 2019 році ТОВ «Компанія Софіт» може сформулювати загальні витрати обсягом:

$$\text{Витрати} = 11098 + 832,4 = 11930,4 \text{ тис. грн.}$$

Враховуючи, що ТОВ «Компанія Софіт» за досліджуваний період не мало інших видів доходів та витрат, планове значення фінансового результату до оподаткування ТОВ «Компанія Софіт» за 2019 рік може скласти:

$$ФРД_{2019} = 14008,9 - 11930,4 = 2078,5 \text{ тис. грн.}$$

Враховуючи, що ТОВ «Компанія Софіт» не є платником податку на прибуток чистий фінансовий результат підприємства буде рівний фінансовому результату до оподаткування:

ЧП₂₀₁₉ = 2078,5 тис. грн.

Основні планові показники діяльності ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік наведемо у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Планові показники діяльності ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік

Показники	Роки, тис. грн.		Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відносне відхилення, %
	2018 (очік.)	2019 (план)		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	8615	13939	5324	161,8
Інші операційні доходи	69,9	69,9	0	100,0
Разом доходи	8684,9	14008,9	5324	161,3
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	6858,9	11098	4239,1	161,8
Інші операційні витрати	1124,8	832,4	-292,4	74,0
Разом витрати	7983,7	11930,4	3946,7	149,4
Фінансовий результат до оподаткування	701,2	2078,5	1377,3	296,4
Чистий фінансовий результат²	701,2	2078,5	1377,3	296,4

На наступному етапі обґрунтуємо планові показники оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік. Оптимальний рівень даного виду активів дозволить максимізувати прибуток при заданому рівні ліквідності й комерційного ризику. Таким чином, до одного з ключових принципів управління оборотними активами належить регулярне визначення потреби компанії в кожному виді активів та оцінка ефективності запланованого обсягу необхідних ресурсів.

² ТОВ «Компанія Софіт» є платником єдиного податку

Потреби в оборотних активах підприємства проводиться з використанням одного з таких методів: аналітичного; коефіцієнтного та методу прямого рахунку (нормування).

Визначимо планові значення оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік за допомогою аналітичного методу (табл. 3.3), який використовується при стабільній ситуації на ринку і відсутність різких змін в умовах кредитування клієнтів і роботи з постачальниками. В цьому разі потреба в оборотних активах визначається як відсоток від обсягу продажів. Значення відсотка по кожній категорії активів встановлюється на основі досвіду минулих років (статистика не менш ніж за три попередні періоди); при цьому враховуються оцінка конкурентного середовища і потенційні можливості компанії.

Таблиця 3.3

Розрахунок планового обсягу оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік на основі аналітичного методу

Показник	Частка від обсягу продажів, %			Середнє значення, %	Значення на 2019 рік, тис. грн.
	2016 рік	2017 рік	2018 рік (очікув.)		
Запаси	5,38	1,94	0,93	2,75	383,3
Дебіторська заборгованість	2,44	2,97	2,36	2,59	360,9
Гроші та їх еквіваленти	0,36	1,12	1,04	0,84	117,3
Всього оборотних активів	8,18	6,03	4,33	6,18	861,5

За результатами розрахунку (табл. 3.3) можна визначити, що планові значення оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік розраховані на основі аналітичного методу через визначення середньої частки кожного виду активу в обсязі чистого доходу від реалізації будуть наступні: обсяг запасів складе 383,3 тис. грн.; дебіторської заборгованості – 360,9 тис. грн.; грошей та їх еквівалентів – 117,3 тис. грн. Загальна сума оборотних активів планується в розмірі 861,5 тис. грн.

Визначимо як зміняться планові значення оборотних активів підприємства, якщо їх розрахувати на основі коефіцієнтного методу. Даний метод передбачає порядок його застосування через розрахунок відповідних коефіцієнтів оборотності. Відповідно, величина поточних активів визначається на основі планового значення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та фактичного коефіцієнту оборотності оборотних активів. Використовуючи коефіцієнтний метод, можна визначити планову потребу в оборотних активах підприємства ТОВ «Компанія Софіт» (табл. 3.4) при фактичній їх оборотності на кінець звітної періоду.

Таблиця 3.4

**Розрахунок планового обсягу оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»
на 2019 рік на основі коефіцієнтного методу**

Показник	Середнє значення за 2018 рік (очік.), тис. грн.	Коефіцієнт оборотності за 2018 рік, оборотів	Плановий обсяг на 2019 рік, тис. грн.
Запаси	79,9	107,8	129,3
Дебіторська заборгованість	203,4	42,4	329,1
Гроші та їх еквіваленти	89,8	95,9	145,3
Всього оборотних активів	373,1	23,1	603,7

Відповідно до даних табл. 3.4 можна спостерігати, що плановий обсяг оборотних активів підприємства ТОВ «Компанія Софіт» розрахований на основі коефіцієнтного методу в 2019 році зросте на 61,8% в порівнянні з очікуваними даними за 2018 рік. Дане зростання відбудеться за рахунок приросту чистого доходу та собівартості реалізованої продукції.

Третій метод, який використовується для планування оборотних активів підприємства є **метод прямого розрахунку, який є один з найбільш відомих і широко застосовуваних методів нормування оборотних активів,**

особливо в тих випадках, коли на підприємствах досить часто переглядаються умови роботи з контрагентами, змінюється технологічний процес і тривалість виробничого циклу. Для того щоб оцінити потребу в оборотних активах за допомогою цього методу використовують дані про період обороту певного активу і денної потреби в цьому активі. Враховуючи відмову підприємства надати повну інформацію, необхідну для розрахунку спираючись на комерційну таємницю ми не можемо провести планування обсягів оборотних активів за даним методом.

Обґрунтування прогнозних значень оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік із застосуванням даних методів має суттєві відхилення тому, вважаємо за доцільне провести розрахунок середньозваженого планового обсягу поточних активів підприємства (табл. 3.5)

Таблиця 3.5

Розрахунок середньозваженого планового обсягу оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік

Показник	Значення, тис. грн.		
	На основі аналітичного методу	На основі коефіцієнтного методу	Середньозважене
Запаси	383,3	129,3	256,3
Дебіторська заборгованість	360,9	329,1	345
Гроші та їх еквіваленти	117,3	145,3	131,3
Всього оборотних активів	861,5	603,7	732,6

Отже, відповідно до даних табл. 3.5 середньозважений обсяг оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік становитиме 732,6 тис.грн., в тому числі запаси – 256,3 тис. грн., дебіторська заборгованість 345 тис. грн., гроші та їх еквіваленти – 131,3 тис. грн. Відповідно, отримані дані будемо вважати як планові і використовувати в подальших розрахунках.

На наступному етапі визначимо обсяги необоротних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік, які необхідні будуть для обґрунтування джерел фінансування в наступних параграфах роботи.

Щоб спланувати обсяги необоротних активів для початку необхідно розрахувати залишкову вартість таких їх складових, як нематеріальні активи та основні засоби. Оскільки, первісна вартість нематеріальних активів повністю амортизована і інвестицій у нематеріальні активи, зі слів керівництва підприємства у плановому періоді не намічається, сплануємо обсяги основних засобів ТОВ «Компанія Софіт» у 2019 році (табл. 3.6.)

Таблиця 3.6

Планування основних засобів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік

Показники	Роки						
	На 01.01 2016*	На 01.01 2017	На 01.01 2018	На 01.01 2019 (очік.)	Середні	На 01.01 2020 (план.)	Середнє значення за 2019 рік
Основні засоби, тис. грн.	36,2	36,2	28,8	56,2	х	66,3	61,3
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн.	37,1	39,8	31,7	61,8	х	72,9	67,4
1.1. Абсолютна зміна, тис. грн.	-	2,7	-8,1	30,1	8,2	11,1	-
1.2. Ланцюговий темп приросту, %	-	107,3	79,6	195,0	118,5	118,5	-
2. Знос, тис. грн.	0,9	3,6	2,9	5,6	х	6,6	6,1
2.1. Абсолютна зміна, тис. грн.	-	2,7	-0,7	2,7	1,7	1,0	-
2.2. Ланцюговий темп приросту, %	-	400	80,6	193,1	183,9	117,9	-
2.3. Коефіцієнт зносу, %	-	9,0	9,1	9,1	9,1	9,1	-

Проаналізувавши динаміку приросту первісної вартості основних засобів ТОВ «Компанія Софіт» (табл. 3.6), пропонуємо планувати обсяги первісної вартості на 2018 рік за середнім значенням ланцюговим темпу приросту. Суму зносу основних засобів розрахуємо на основі середнього коефіцієнту зносу. На основі проведених розрахунків визначимо обсяг залишкової вартості основних засобів на 2017 рік.

Далі на основі проведених розрахунків ми можемо спланувати обсяги активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Балансовий план по формуванню активів ТОВ «Компанія Софіт»
на 2019 рік**

Показники	Роки		Середнє планове значення на 2019 рік
	На 01.01.2019 р. (очікуване)	На 01.01.2020 р. (планове)	
I. Необоротні активи			
Основні засоби	56,2	66,3	61,3
- первісна вартість	61,8	72,9	67,4
- знос	5,6	6,6	6,1
Усього за розділом I	56,2	66,3	61,3
II. Оборотні активи			
Запаси	168,1	344,5	256,3
Дебіторська заборгованість	274,2	415,8	345
Гроші та їх еквіваленти	110,6	152,1	131,3
Усього за розділом II	552,9	912,4	732,6
Баланс активів	609,1	978,7	793,9

Визначивши прогнозні значення активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік та планову величину оборотних активів визначимо обсяг необхідних джерел фінансування та плановий період та розробимо політику фінансування оборотних активів.

3.2. Розробка політики фінансування оборотних активів ТОВ «КОМПАНІЯ СОФІТ» на плановий період

Політика фінансування оборотних активів являє собою багатоплановий процес, який стосується основних аспектів управління як активами, так і капіталом підприємства. Розглядаючи загальні підходи до управління фінансуванням оборотних активів, відзначимо що у різних дослідників вони збігаються.

Так, Бугріменко Р.М. серед основних етапів розробки політики фінансування оборотних активів підприємства виділяє такі [12]:

- 1) визначення загального підходу до формування оборотних активів;
- 2) виділення постійної і змінної частин оборотних активів;
- 3) визначення загальних підходів до фінансування оборотних активів;
- 4) визначення складу і структури джерел фінансування оборотних активів.

Послідовність дій підприємства з формування політики фінансування оборотних активів, на думку Бочарова В.В., традиційна і полягає в наступному [10]:

1. Вивчення джерел утворення оборотних активів у попередньому періоді, зокрема оцінка достатності грошових ресурсів, інвестованих в поточні активи, аналіз динаміки чистого оборотного капіталу та визначення його частки в обсязі оборотних активів, оцінка достатності поточного фінансування для потреб виробничого і фінансового циклів підприємства.

2. Прийняття політики формування оборотних активів на майбутній період з позиції прибутковості і ризику фінансово-господарської діяльності. У процесі розробки політики фінансування оборотних активів використовують три підходи: агресивний, помірний і консервативний. Агресивний підхід створює проблеми з підтримкою поточної фінансової стійкості і платоспроможності. Разом з тим він дозволяє здійснювати поточну діяльність з мінімальною величиною чистого оборотного капіталу,

що забезпечує найбільш високий рівень рентабельності власного капіталу. Помірний підхід формує прийнятний рівень фінансової стійкості та платоспроможності, а також рентабельність власного капіталу, наближену до середньоринкової норми прибутку на функціонуючий капітал. При консервативному підході величина чистого оборотного капіталу досягає свого максимального значення, що забезпечує достатньо високий рівень фінансової стійкості (за рахунок мінімізації обсягу і частки позикових джерел в капіталі). У результаті відбувається зростання витрат власного капіталу на фінансування оборотних активів, що призводить до зниження рівня його прибутковості.

3. Оптимізація обсягу і структури джерел формування оборотних активів, тобто встановлення прийнятного для підприємства співвідношення між чистим оборотним капіталом; короткостроковими кредитами і позиками; кредиторською заборгованістю; іншими короткостроковими зобов'язаннями.

Свій погляд на процес управління фінансуванням оборотних активів підприємств пропонує Бугріменко Р.М., який визначає чотири ключові етапи формування політики фінансування оборотних активів підприємства, зокрема: визначення потреби в оборотних активах, визначення потреби в джерелах фінансування оборотних активів, вибір підходу до фінансування, вибір джерел фінансування та оптимізація їх розміру.

Таким чином, проведений огляд підходів до фінансування оборотних активів доводить, що відсутні суперечності у загальних підходах до формування політики фінансування оборотних активів: аналіз стану фінансування оборотних активів; вибір підходу до фінансування; оптимізація джерел фінансування. Проте у різних дослідників вони відрізняються деталізацією кожного з цих етапів.

Розробимо політику фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на плановий 2019 рік на основі проведеного аналізу в II розділі та визначення планової потреби в оборотних активах в обсязі 732,6 тис.грн. відповідно до параграфу 3.1.

На першому етапі визначимо планові розміри власного капіталу ТОВ «Компанія Софіт» (табл. 3.8). При плануванні даного показника візьмемо до уваги сталий обсяг зареєстрованого капіталу підприємства. У зв'язку з відсутністю у балансі підприємства резервного і додаткового капіталу, єдиною статтею, що потребує змін у плановому періоді є стаття нерозподіленого прибутку. Так, відповідно до статуту підприємства капіталізується 50% чистого фінансового результату.

Таблиця 3.8

Планування власного капіталу ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік

Показники	Роки		Середнє планове значення на 2019 рік
	На 01.01.2019 р. (очікуване)	На 01.01.2020 р. (планове)	
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,1	0,1	0,1
Нерозподілений прибуток	143,3	519,6	331,5
Всього	143,4	519,7	331,6

Відповідно до даних табл. 3.8 якщо 25% чистого фінансового результату ТОВ «Компанія Софіт» капіталізувати у статтю балансу «нерозподілений прибуток» його значення може зрости до обсягу 519,6 тис. грн. на кінець планового періоду, або в середньому за рік становити 331,5 тис. грн. В цілому обсяг власного капіталу в 2019 році в середньому може скласти 331,6 тис. грн.

На наступному етапі визначимо обсяг позикового капіталу необхідного для фінансування діяльності за формулою:

$$ПК_{2017} = 793,9 - 331,6 = 462,3 \text{ тис. грн.} \quad (3.5)$$

Отже, на 2019 рік ТОВ «Компанія Софіт» матиме потребу в позиковому капіталі обсягом 462,3 тис. грн., тобто 58,2% від загальної суми активів.

Згідно з фінансовою звітністю підприємства ТОВ «Компанія Софіт» II розділу пасиву балансу, а саме «довгострокові зобов'язання і забезпечення» за досліджуваний період відсутній, отже підприємство не практикує в своїй практиці залучення довгострокових кредитів.

Далі визначимо обсяги поточних зобов'язань, які необхідні ТОВ «Компанія Софіт» для фінансування своєї поточної діяльності. Для цього використаємо загальний плановий обсяг позикового капіталу 462,3 тис. грн., тобто на 01.01.2019 р. – 465,7 тис. грн., а на 01.01.2020 р. – 459 тис. грн.

Планові обсяги поточної кредиторської заборгованості визначимо за допомогою коефіцієнтного методу, а саме тривалості обороту кредиторської заборгованості (за видами) (табл. 3.9):

Таблиця 3.9

Тривалість обороту кредиторської заборгованості (за видами) у 2018 році

Показник	Значення, днів
Поточна кредиторська заборгованість за:	
- товари, роботи, послуги	168,3
- розрахунками з бюджету	1723,0
- розрахунками зі страхування	2153,8
- розрахунками з оплати праці	422,3

На основі періоду обороту кредиторської заборгованості за 2018 рік та планових показників підприємства на 2019 рік розрахуємо планові обсяги поточної кредиторської заборгованості ТОВ «Компанія Софіт» (табл. 3.10)

Таким чином, за рахунок зростання обсягу чистого доходу від реалізації продукції (робіт, товарів, послуг) за плановими показниками 2019 року, очікуємо відповідне зростання обсягів поточної кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.10

**Планування поточної кредиторської заборгованості ТОВ
«Компанія Софіт» на 2019 рік**

Показник	Значення, тис. грн.		
	На 01.01.2019 (очік.)	На 31.12.2020 (планове)	Середнє за рік
Поточна кредиторська заборгованість за:			
- товари, роботи, послуги	67,0	98,7	82,8
- розрахунками з бюджету	6,5	9,6	8,0
- розрахунками зі страхування	5,2	7,7	6,5
- розрахунками з оплати праці	26,7	39,3	33,0

Далі визначимо потребу підприємства в залученні інших поточних зобов'язань у 2019 році:

$$ІПЗ_{01.01.2019} = 609,1 - 143,4 - 105,4 = 360,3 \text{ тис. грн.}$$

$$ІПЗ_{01.01.2020} = 978,7 - 519,7 - 155,3 = 303,7 \text{ тис. грн.}$$

$$\overline{ІПЗ} = \frac{360,3 + 303,7}{2} = 332 \text{ тис. грн.}$$

Узагальнимо визначенні дані пасиву балансу ТОВ «Компанія Софіт» на плановий 2019 рік у табл. 3.11.

На наступному етапі слід обґрунтувати суму чистого робочого капіталу підприємства ТОВ «Компанія Софіт» на плановий 2019 рік.

Наявність робочого капіталу на підприємстві свідчить про те, що підприємство не тільки здатне сплатити власні поточні борги, а й має фінансові ресурси для розширення своєї діяльності та для здійснення інвестицій.

Таблиця 3.11

**Балансовий план по формуванню пасивів ТОВ «Компанія Софіт»
на 2020 рік**

Показники	Роки		Середнє планове значення на 2019 рік
	на 01.01.2019 р. (очікуване)	на 01.01.2020 р. (планове)	
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,1	0,1	0,1
Нерозподілений прибуток	143,3	519,6	331,5
Всього за розділом I	143,4	519,7	331,6
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Довгострокові кредити банків	-	-	-
Всього за розділом II	-	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Поточна кредиторська заборгованість за:			
- товари, роботи, послуги	67,0	98,7	82,8
- розрахунками з бюджету	6,5	9,6	8,0
- розрахунками зі страхування	5,2	7,7	6,5
- розрахунками з оплати праці	26,7	39,3	33,0
Інші поточні зобов'язання	360,3	303,7	332
Всього за розділом III	465,7	459	462,3
Баланс	609,1	978,7	793,9

Збільшення в динаміці даного показника може свідчити про зростання фінансової стійкості компанії, але, і зростання величини робочого капіталу може бути викликаним збільшенням обсягів неліквідних запасів або ростом простроченої дебіторської заборгованості, а це в свою чергу, може мати негативні тенденції, і позначитися на уповільненні їх оборотності.

Зниження величини чистого робочого капіталу, крім погіршення фінансової стійкості, може свідчити і про зростання потреби в залученні додаткових фінансових ресурсів для фінансування своєї господарської діяльності.

Для планування структури фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік визначимо яким чином буде сформовано чистий робочого капіталу на підприємстві (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

**Формування чистого робочого капіталу ТОВ «Компанія Софіт»
в плановому 2019 році**

Показник	Значення, тис. грн.		Абсолютне відхилення, тис. грн.
	2018 рік (очікуване)	2019 рік (плановий)	
I спосіб розрахунку			
I. Власний капітал	-48	331,6	379,6
II. Необоротні активи	42,5	61,3	18,8
Чистий робочий капітал	-90,5	270,3	360,8
II спосіб розрахунку			
I. Оборотні активи	373,1	732,6	359,5
II. Поточні зобов'язання і забезпечення	463,6	462,3	-21,3
Чистий робочий капітал	-90,5	270,3	360,8

Відповідно до даних табл. 3.12 можна визначити, що плановий розмір чистого робочого капіталу ТОВ «Компанія Софіт», який визначений за допомогою двох методів, буде становити 270,3 тис. грн., що на 380,8 тис. грн. більше ніж очікується в 2018 році.

Суттєве підвищення частки чистого робочого капіталу у плановому періоді є свідченням покращення фінансового стану, оскільки зростає фінансова стійкість підприємства. Відповідно, чим більша частка чистого робочого капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу.

Далі у табл. 3.13 проаналізуємо джерела формування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на плановий 2019 рік на основі спланованих даних.

Таблиця 3.13

**Джерела формування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт»
у плановому 2019 році**

Показник	Період				Відхилення	
	2018 рік (очікуване)		2019 рік (планове)		абсолютне, тис. грн.	відносне, %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
I. Чистий робочий капітал	-110,5	-29,6	270,3	36,9	380,8	-244,6
II. Поточні зобов'язання і забезпечення, в тому числі	483,6	129,6	462,3	63,1	-21,3	95,6
2.1. Поточна кредиторська заборгованість:						
- за товари, роботи, послуги	51,2	13,7	82,8	11,3	31,6	161,7
- за розрахунками з бюджетом	5	1,3	8	1,1	3	160,0
- за розрахунками зі страхування	4	1,1	6,5	0,9	2,5	162,5
- за розрахунками з оплати праці	20,4	5,5	33	4,5	12,6	161,8
Інші поточні зобов'язання	403	108,0	332	45,3	-71	82,4
Загальний обсяг оборотних активів	373,1	100,0	732,6	100,0	359,5	196,4

За результатами розрахунків (табл. 3.13) видно, що основним джерелом фінансування оборотних активів у плановому 2019 році є чистий робочий капітал, частка якого в обсязі загальних джерел фінансування має скласти майже 36,9%. Поточні зобов'язання і забезпечення майже в 2 рази більші, частка яких планується в розмірі 63,1%. В свою чергу, найбільшу питому вагу в обсязі позикових коштів має скласти інші поточні зобов'язання (45,3%), кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги (11,3%) та

кредиторська заборгованість по розрахункам з оплати праці (4,5%). Решта складових позикового капіталу є несуттєвою, які мають скласти біля 1%.

На завершальному етапі визначимо який тип політики фінансування оборотних активів буде використовувати ТОВ «Компанія Софіт» в своїй господарській діяльності у 2019 році (табл.3.14). Дані щодо обсягів постійної та змінної частини оборотних активів на плановий період залишимо на рівні 2018 року, тобто 65% і 35% відповідно.

Таблиця 3.14

**Прогнозування типу фінансування оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік**

Показник	Періоди		Абсолютне відхилення
	2018 рік (очікуваний)	2019 рік (плановий)	
Оборотні активи			
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	242,5	476,2	233,7
Змінна частина оборотних активів, тис. грн.	130,6	256,4	125,8
Джерела фінансування оборотних активів			
Власний капітал, тис. грн.	-48	331,6	379,6
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	-	-	-
Всього (ВК+ДЗ), тис. грн.:	-48	331,6	379,6
Поточні зобов'язання, тис. грн.	483,6	462,3	21,3
Частка ПЗ в змінній частині оборотних активів, %	100	100	0
Частка ПЗ в постійній частині оборотних активів, %	100	30,3	-69,7
Тип політики фінансування	Агресивний	Помірний	-

На основі даних табл. 3.14 можна зробити висновок, що частка поточних зобов'язань і забезпечень ТОВ «Компанія Софіт» на плановий період має чітку тенденцію до зниження, які мають зменшитись на 21,3 тис. грн. в порівнянні з попереднім роком. Відповідно, для фінансування оборотних активів підприємство використовує власний капітал та поточні зобов'язання. В результаті можна ідентифікувати на 2019 рік помірний тип політики фінансування оборотних активів, який характеризується тим, що за рахунок власного капіталу фінансується близько 70% постійної частини оборотних активів.

3.3. Оцінка ефективності політики фінансування оборотних активів ТОВ «КОМПАНІЯ СОФІТ» на плановий період

Оборотні активи є однією з складових частин майна підприємства. Наявність у підприємства достатніх оборотних коштів оптимальної структури - необхідна передумова для його нормального функціонування в умовах ринкової економіки. Недостатність джерел формування оборотних активів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних активів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів. Як правило, мінімальна потреба в оборотних коштах покривається за рахунок таких власних джерел: статутний капітал (фонд), відрахування від прибутку у фонди спеціального призначення; цільове фінансування та цільові надходження (із бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів), приріст сталих пасивів.

Як показав аналіз ТОВ «Компанія Софіт» в якості джерел фінансування оборотних активів застосовує: власний капітал та поточні зобов'язання і забезпечення. Причому на плановий 2019 рік у структурі джерел фінансування поточні зобов'язання мають скласти 30,3 % від загальних джерел.

Для досліджуваного підприємства найбільшим джерелом фінансування оборотних активів є власний капітал підприємства, який на плановий розмір в середньому має становити 331,6 тис. грн. Причому найбільш суттєвим є нерозподілений прибуток, тобто, це прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства. Прибуток підприємства спрямовується на покриття приросту нормативу оборотних активів. Традиційно джерелом покриття вважається прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства і використовується на його розсуд. Обсяг коштів, що спрямовуються на поповнення власних оборотних активів, залежить від очікуваних розмірів їх

приросту, загального обсягу прибутку, можливого обсягу залучення позикових коштів та інших факторів.

Дане джерело, як показав аналіз за період дослідження має суттєву тенденцію до зростання, оскільки постійно поповнюється за рахунок капіталізації чистого фінансового результату. Згідно з статутом підприємства 25% чистого прибутку щороку переходить на дану статтю балансу. Зокрема, в плановому 2019 році в середньому він має становити 11930,4 тис. грн.

До коштів, які можна прирівняти до власних, належать сталі пасиви. Це кошти цільового призначення, які в результаті застосованої системи грошових розрахунків постійно перебувають у господарському обігу ТОВ «Компанія Софіт» проте, йому не належать. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотних коштів підприємства.

Сталі пасиви – це мінімальна (стійка) заборгованість із авансування покупців (замовників), заробітної плати працівникам, відрахувань на страхування, заборгованість по розрахункам з бюджетом, тобто це вся поточна кредиторська заборгованість. Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обігу підприємства коштів інших суб'єктів господарювання.

З метою повнішого залучення фінансових ресурсів і якісного управління ними ТОВ «Компанія Софіт» має змогу спланувати сталі пасиви. Залежно від виду сталих пасивів можуть застосовуватись різні методики їх розрахунку. На покриття приросту нормативу оборотних коштів спрямовується не вся сума сталих пасивів, а лише приріст її в плановому році, оскільки базову їх суму враховано в попередні роки. Так, на плановий 2019 рік визначено обсяги поточної кредиторської заборгованості обсягом 462,3 тис. грн.

Власний капітал підприємства та поточні зобов'язання і забезпечення суттєво впливають на формування чистого робочого капіталу. Розмір якого, що закріплений за підприємством, не є постійною величиною. Сума чистого робочого капіталу щорічно уточнюються під час складання фінансового плану у зв'язку зі зміною обсягів діяльності підприємства. Так, на основі

планування основних фінансово-господарських показників на 2019 рік нами було визначено обсяг чистого робочого капіталу в сумі 270,3 тис. грн.

Окрім того, на практиці, постійно виникають проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантажену продукцію, нагромадженням на складі нереалізованої готової продукції, несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками та через інші обставини, що спричиняють потребу в додаткових коштах. Покрити цю потребу лише власними джерелами стає практично неможливим. Тому формувати оборотні активи лише за рахунок власних джерел нині економічно недоцільно, оскільки це знижує можливості підприємства щодо фінансування власних витрат і збільшує ризик виникнення фінансової нестабільності підприємства. У такому разі підприємство вимушене звертатися до залучення фінансових ресурсів у вигляді короткострокових кредитів банку та інших кредитів, комерційного кредиту, кредиторської заборгованості. Призначення банківських кредитів – фінансування витрат, пов'язаних з придбанням основних і поточних активів, із сезонними потребами підприємства, тимчасовим збільшенням виробничих запасів, із виникненням (збільшенням) дебіторської заборгованості, податковими платежами та іншими зобов'язаннями.

Кредити банку дають змогу органічно ув'язати всі джерела оборотних активів і справляють суттєвий вплив на раціональне формування запасів сировини, матеріалів, готової продукції та інших видів матеріальних цінностей.

Участь власного і довгострокового позикового капіталу у фінансуванні чистих оборотних активів визначається з урахуванням мети залучення довгострокового фінансового кредиту. Планування потреби в позикових оборотних коштах включає розрахунок необхідної суми кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно – матеріальних цінностей і визначення потреби в кредиті. Сума кредиту з урахуванням залишку нормованих товарно – матеріальних цінностей визначається для кожного об'єкта як різниця між запланованою вартістю матеріальних цінностей за діючими цінами і власними оборотними коштами.

Так, для фінансування своєї поточної діяльності ТОВ «Компанія Софіт» на плановий період має мати в власному розпорядженні 332 тис. грн. інших поточних зобов'язань.

Джерела формування оборотних активів досить суттєво впливають на їх обертання. Особливості різних джерел формування і принципи різного режиму використання власних і залучених оборотних коштів впливають на ефективність використання оборотних коштів і всього оборотного капіталу. Рациональне формування названих джерел оборотних коштів має значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними коштами.

Результати розробленої політики формування й політики фінансування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» можна відобразити у зведеному плановому документі – балансі формування та фінансування оборотних активів (табл. 3.15). Даний баланс пов'язує загальну потребу в оборотних активах із плановим обсягом фінансових засобів, що залучаються з різних джерел для забезпечення їх формування.

Таблиця 3.15

**Баланс формування та фінансування оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік, тис. грн.**

Оборотні активи	Плановий обсяг на 2019 рік	Джерело фінансування	Плановий обсяг на 2019 рік
Запаси	256,3	Власний капітал	331,6
Дебіторська заборгованість	345	Поточна кредиторська заборгованість	401,0
Гроші та їх еквіваленти	131,3		
<i>Баланс, в т.ч.</i>	<i>732,6</i>	<i>Баланс, в т.ч.</i>	<i>732,6</i>
- постійна частина оборотних активів	476,2	- чистий робочий капітал	270,3
- змінна частина оборотних активів	256,4	- поточні зобов'язання	462,3

Після обґрунтування програми реалізації політики фінансування оборотних активів слід проаналізувати її ефективність, а саме визначити показники ефективності формування оборотних активів і джерел їх фінансування та оцінити показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості на плановий період.

Розпочнемо з визначення показників ефективності формування оборотних активів (табл. 3.16)

Таблиця 3.16

**Планові показники ефективності формування оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт»**

Показник	Значення		Абсолютне відхилення
	2018 (очікуване)	2019 (планове)	
Коефіцієнт оборотності, оборотів			
- запасів	107,8	54,4	-53,4
- дебіторської заборгованості	42,4	40,4	-2
- грошей та їх еквівалентів	95,9	106,2	10,3
Загального обороту оборотних активів	23,1	19,0	-4,1
Тривалість обороту, днів			
- запасів	3,4	6,7	3,3
- дебіторської заборгованості	8,6	9,0	0,4
- грошей та їх еквівалентів	3,8	3,4	-0,4
Загального обороту оборотних активів	15,8	19,2	3,4
Рентабельність, %			
Оборотних активів	187,9	283,7	95,8

Відповідно даних табл. 3.16 можна стверджувати, що завдяки запропонованим заходам в плановому періоді показники оборотності будуть

наступні, так тривалість загального обороту оборотних активів зростає з 15,8 до 19,2 днів, запасів з 3,4 до 6,7 днів, дебіторської заборгованості з 8,6 до 9 днів. Сповільнення оборотності цих показників для підприємства в принципі є досить негативною ознакою, але враховуючи, що за аналітичний період підприємство проводило фінансування своєї поточної діяльності виключно за рахунок позикових коштів і перехід на фінансування з використанням власного капіталу є досить оптимальним співвідношенням цих показників. Пришвидшення обороту грошових коштів до 3,4 днів є підтвердженням висунутої гіпотези.

За рахунок зростання чистого фінансового результату та оптимізації обсягу оборотних активів суттєво підвищиться в плановому періоді їх прибутковість до рівня 283,7%.

Далі визначимо як запропоновані заходи вплинуть на показники ефективності джерел формування оборотних активів (табл. 3.17)

Таблиця 3.17

**Планові показники ефективності джерел формування оборотних активів
ТОВ «Компанія Софіт»**

Показник	Значення		Абсолютне відхилення
	2018 (очікуване)	2019 (планове)	
Коефіцієнт оборотності, оборотів			
- власного капіталу	-179,5	42,0	221,5
- позикового капіталу	17,8	30,2	12,4
Тривалість обороту, днів			
- власного капіталу	-2	8,7	10,7
- позикового капіталу	20,5	12,1	-8,4
Рентабельність, %			
- власного капіталу	-1461	626,8	2087,6
- позикового капіталу	145	449,6	304,6

За даними табл. 3.17 можна зробити висновок, що в результаті політики підприємства щодо оптимізації використання позикового капіталу ТОВ «Компанія Софіт» безпосередньо пришвидшує обертання як власного капіталу до 42 оборотів, так і позикового капіталу з 17,8 до 30,2 днів. Як наслідок, тривалість обороту позикового капіталу зменшиться на 8,4 днів що є позитивною тенденцією для підприємства та тривалість обороту власного капіталу, яка становитиме 8,7 днів враховуючи формування додатнього значення по обсягу власного капіталу на плановий період.

Суттєвим досягненням механізму запропонованих заходів є формування показників рентабельності. Так, в 2019 році рентабельність власного капіталу складе 626,8%, а позикового капіталу 449,6 днів.

Під час економічного обрахунку запропонованих заходів доцільно визначити як зміниться прибутковість чистого робочого капіталу (табл. 3.18)

Таблиця 3.18

Формування показника рентабельності чистого робочого капіталу на плановий 2019 рік

Показник	Значення		Абсолютне відхилення
	2018 (очікуване)	2019 (планове)	
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	701,2	2079	1377,3
Чистий робочий капітал, тис. грн.	-110,5	270,3	380,8
Рентабельність чистого робочого капіталу, %	0	769,1	-

Відповідно даних табл. 3.18 можна визначити, що відповідно до сформованих заходів спрямованих на підвищення ефективності управління оборотними активами підприємствами на плановий період, ТОВ «Компанія Софіт» зможе сформувати значення рентабельності чистого робочого капіталу, яке має скласти 769,1%.

На наступному етапі оцінимо як в результаті запропонованих заходів в плановому періоді зміниться стан ліквідності та платоспроможності ТОВ «Компанія Софіт» (табл. 3.19)

Таблиця 3.19

**Показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «Компанія Софіт»
на 2019 рік**

Показники	Значення		Абсолютне відхилення
	2018 рік (очікуване)	2019 рік (планове)	
Сума ліквідних активів, тис.грн.	373,1	732,6	359,5
Сума швидколіквідних активів, тис.грн.	293,1	476,3	183,2
Сума готових засобів платежу, тис.грн	89,8	131,3	41,5
Коефіцієнт забезпеченості:			
- Ліквідними активами	0,9	0,92	0,02
- Швидко ліквідними активами	0,71	0,6	-0,11
- Готовими засобами платежу	0,22	0,17	-0,05
Загальний коефіцієнт покриття	0,77	1,58	0,81
Проміжний коефіцієнт покриття	0,61	1,03	0,42
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,19	0,28	0,09
Коефіцієнт відволікання оборотних активів:			
- у запаси	0,21	0,35	0,14
- у дебіторську заборгованість	0,55	0,47	-0,08
Коефіцієнт участі матеріальних запасів у покритті поточних зобов'язань	0,17	0,55	0,38
Частка чистого робочого капіталу у покритті запасів	-1,38	1,05	2,43
Коефіцієнт маневрування	2,3	0,82	-1,48

Узагальнюючи проведені розрахунки в табл. 3.19 можемо констатувати, що на підприємстві а плановому періоді має спостерігатися покращення ситуації з станом ліквідності в порівнянні з аналітичними періодами, але підприємство матиме певні ознаки неплатоспроможності, які були і в 2018 році.

Зокрема, в плановому 2019 році активи підприємства будуть забезпечені на 92% відсотків ліквідними активами, відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінки фінансового стану підприємств дана величина має наближатися до 40%; а готовими засобами платежу тільки на 17%, а швидколіквідними активами на 60%. В порівнянні з передплановим роком дана тенденція майже не змінюється.

Загальний коефіцієнт покриття в порівнянні з очікуваним значенням за 2018 рік має зрости вдвічі та наближається до рекомендованого значення. При нормативі в 1,8-2 значення даного коефіцієнта на підприємстві планується на рівні 1,58. Інакше кажучи сума оборотних активів майже в 1,5 разів більша ніж обсяги поточних зобов'язань, що в цілому відповідає нормативу. Проміжний коефіцієнт покриття в плановому періоді має бути 1,03 при нормативному значенні, яке складає 1, що свідчить про спроможність підприємства за допомогою швидколіквідних активів покрити необхідну суму поточних зобов'язань. При рекомендованому значенні коефіцієнта абсолютної ліквідності 0,2-0,3 даний коефіцієнт планується на рівні 0,28, тобто відповідає нормативу та свідчить про те, що 28% поточних зобов'язань підприємства можуть в певний момент часу бути погашені миттєво за рахунок готівкових коштів. Відповідність планових показників нормативним значенням є свідченням платоспроможності підприємства.

Більшу частину оборотних активів підприємства в плановому періоді має скласти дебіторська заборгованість (близько 47%), значно меншу – найменш ліквідна їх частина – запаси (35%). Таким чином доля грошових коштів в складі оборотних активів складає 18%.

Позитивним, в діяльності підприємства є наявність чистого робочого капіталу, який на ТОВ «Компанія Софіт» в плановому періоді має зрости і становити 270,3 тис. грн. Це свідчить про те, що в плановому періоді оборотні активи будуть в більшій мірі фінансуватися за рахунок власного капіталу. Внаслідок цього частка чистого робочого капіталу у покритті запасів складає на рівні майже 1,05 що є досить позитивним для підприємства, а коефіцієнт маневреності має варіюватися в межах 0,82 що вище нормативу (0,4-0,6).

Далі визначимо як зміняться показники фінансової стійкості ТОВ «Компанія Софіт» у плановому 2019 році (табл. 3.20).

Таблиця 3.20

Показники фінансової стійкості ТОВ «Компанія Софіт» на плановий 2019 рік

Показники	Значення		Абсолютне відхилення
	2018 рік (очікуване)	2019 рік (планове)	
Коефіцієнт фінансової автономії	-0,13	0,42	0,55
Коефіцієнт фінансової заборгованості	1,30	0,58	-0,72
Коефіцієнт фінансової залежності	-10,08	1,4	11,48
Коефіцієнт покриття боргу	-0,10	0,71	0,81

Відповідно до отриманих результатів (табл. 3.20), в плановому періоді ТОВ «Компанія Софіт» значно підвищить свою фінансову стійкість, за всіма показниками, але нажалі ці значення є близькими до нормативних, але ще ТОВ «Компанія Софіт» їх не досягає, відповідно підприємство можна ідентифікувати як фінансово нестійке. Отже, фінансову стійкість і незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування можна вважати доволі високою.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Аналіз науково-методичних підходів до сутності поняття оборотних активів дозволив дійти висновку, що не існує єдиного підходу до трактування даного поняття. Однак одним із поширених підходів серед вчених – економістів є ототожнення активи». Однак співставляючи поняття «оборотні активи» та «оборотні кошти», необхідно виділити, що оборотні активи – це ширше поняття, оскільки включає як виробничі запаси, готову продукцію, тобто предмети праці, так і грошові кошти, на відміну від оборотних коштів.

В той же час недоцільно ототожнювати поняття оборотних активів з оборотним капіталом, оскільки враховуючи, що гроші мають вартісну форму, а капітал за своєю природою має не тільки вартісну, але й натурально – речову форму. Капітал є і джерелом, і результатом діяльності підприємства, незалежно від специфіки виробничої діяльності – у цьому і полягає двоїстість природи капіталу.

Отже, на основі узагальнення та аналізу праць вітчизняних та зарубіжних авторів щодо сутності питання оборотних активів зроблено висновок, що оборотні активи – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються протягом одного операційного циклу.

Під впливом змін потреб управління оборотними активами постійно розвивається їх класифікація. Вона еволюціонує шляхом введення нових критеріїв. Існують різні підходи до класифікації оборотних активів, та одним з найпоширеніших є поділ оборотних активів на нормовані та ненормовані, оскільки є основою для формування та управління складом та структурою оборотних активів підприємства, визначення їх мінімально необхідного рівня для безперебійної роботи підприємства.

Оцінюючи баланс ТОВ «Компанія Софіт» можна зробити висновок, що дане підприємство має виробничу спрямованість, оскільки частка оборотних активів суттєво перевищує обсяг необоротних активів, їх вартість за період 2016 – 2018 рр. зростає на 38,6 %, таким чином оборотні активи складають біля 90% загальної величини активів підприємства, коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів коливався в межах 0,1. Даний процес свідчить про формування більш мобільної структури активів, яка сприяє прискоренню оборотності капіталу і як наслідок суттєво підвищує ліквідність.

Аналіз показників фінансового стану ТОВ «Компанія Софіт» засвідчив, що підприємство має незадовільний фінансовий стан, оскільки має деякі труднощі з платоспроможністю, а загальна ліквідність підприємства знаходиться за межами нормативного значення, показники ділової активності мають тенденцію до зростання, що в основному викликано збільшенням чистого доходу від реалізації продукції (робіт, товарів, послуг) за рахунок зростання оборотності активів, показники рентабельності на підприємстві формуються як збитковість. Водночас, підприємство веде досить необґрунтовану політику щодо формування власного капіталу, оскільки згідно фінансової звітності зареєстрований (пайовий) капітал складає 100 грн.

Фінансова політика ТОВ «Компанія Софіт» не направлена на посилення власної фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування, відповідно підприємство досить суттєво нарощує обсяги позикового капіталу, про що свідчить зниження частки короткострокових кредитів в структурі капіталу, який носить небезпечний рівень.

Розглянувши більш детально оборотні активи ТОВ «Компанія Софіт» слід відмітити суттєве переважання частки оборотних активів над необоротними, до того ж питома вага оборотних активів за період 2016 – 2018 рр. постійно складала біля 90 %. Основну частку оборотних активів за весь аналізований період займали дебіторська заборгованість їх частка в

загальному обсязі оборотних активів коливається в межах 30-55%, запаси 21-65%, гроші та їх еквіваленти – 4-24%.

Дебіторська заборгованість, питома вага якої в обсязі оборотних активів є досить суттєвою на підприємстві представлена заборгованістю за товари, роботи і послуги (88%) та заборгованість по розрахункам з бюджетом (8%), інша дебіторська заборгованість (4%), слід відзначити що така тенденція формування дебіторської заборгованості є досить виправданою, оскільки підприємство досить мінімізує частку власних активів для розпорядження іншими суб'єктами господарювання, а це в свою чергу свідчить про ефективність управління оборотним капіталом.

Дослідивши джерела формування оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» було визначено, що в структурі пасивів підприємства власний капітал сформований з від'ємним значенням, оскільки у зв'язку з відсутністю чистого прибутку, а позиковий капітал, окрім фінансування проточної діяльності покриває власний капітал. Співвідношення зобов'язань і власного капіталу є стабільним і складає (-7 – -9).

За досліджуваний період обсяги зареєстрованого (пайового) капіталу ТОВ «Компанія Софіт» не змінилися і становить 100 грн. Непокритий збиток підприємства, що сформований за період дослідження коливається в межах 48 – 80 тис. грн., що є ознакою погіршення фінансового стану.

На ТОВ «Компанія Софіт» за період 2016 – 2018 рр. спостерігається відсутність чистого робочого капіталу, обсяг якого коливається в межах -86,5 – -112,6 тис. грн. Відсутність чистого робочого капіталу є свідченням погіршення фінансового стану, оскільки підприємство є фінансово нестійким. Відповідно, чим менша частка чистого оборотного капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим менша його мобільність, оскільки знижується величина високоліквідного капіталу.

Відсутність чистого робочого капіталу ТОВ «Компанія Софіт» означає перевищення загальної суми поточних зобов'язань підприємства над сумою оборотних активів. Негативним також є те, що питома вага чистого робочого

капіталу у загальній сумі оборотних коштів збільшилася за 2017 рік до -112,6 тис. грн., у порівнянні з обсягом -86,5 тис. грн. у 2016 році і несуттєво збільшилась на 22,1 тис. грн. до значення -90,5 тис. грн. у 2018 році, що свідчить про несуттєву оптимізацію структури джерел фінансування діяльності підприємства. Слід також зазначити, що на підприємстві відсутні довгострокові кредити, а отже воно не використовує довгострокові позики для фінансування своєї поточної діяльності.

Ефективність використання оборотних активів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Дані свідчать, що порівняно з попередніми періодами тривалість обороту оборотних активів суттєво зменшилася з 29,8 днів в 2016 році до 15,8 днів у 2018 році. Це означає, прискорення використання оборотного капіталу підприємства, тобто вкладений капітал у звітному році в фінансування оборотних активів проходить повний цикл і знову набував грошову форму фактично за півмісяця, що майже вдвічі швидше ніж у 2016 році. Основною причиною такого пришвидшення стало суттєве зростання обсягу чистого доходу від реалізації в 2,6 разів в порівнянні з минулими роками та збільшення суми оборотних активів тільки на 28,7%.

За рахунок суттєвого сповільнення показника тривалості обороту оборотних коштів ТОВ «Компанія Софіт» до 15,8 днів в 2018 році, підприємству для підтримання своєї основної діяльності можна додатково вилучити 146,3 тис. грн. це майже 40% від загальної суми оборотних активів підприємства.

Відповідно до отриманих результатів, підприємство протягом досліджуваного періоду характеризувалося як фінансово нестійке, про що свідчить суттєве відхилення фактичних показників від нормативних значень. У зв'язку з відсутністю власного капіталу у структурі капіталу, відповідно фінансування діяльності здійснюється виключно за рахунок позикового капіталу. Отже, підприємство є досить залежним від зовнішніх джерел фінансування.

За результатами проведеного розрахунку середньозважених обсяг оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» на 2019 рік становитиме 732,6 тис. грн., в тому числі запаси – 256,3 тис. грн., дебіторська заборгованість 329,1 тис. грн., гроші та їх еквіваленти – 145,3 тис. грн. Відповідно, отримані дані будемо вважати як планові і використовувати в подальших розрахунках.

Відповідно, було визначено, що підприємство зможе сформувати чистий робочий капітал, обсяг якого визначений за допомогою двох методів, буде становити 270,3 тис. грн.

Наявність чистого робочого капіталу на підприємстві у плановому періоді є свідченням покращення фінансового стану, оскільки зростає фінансова стійкість підприємства. Відповідно, чим більша частка чистого робочого капіталу у загальній сумі власного капіталу, тим більша його мобільність, оскільки зростає величина високоліквідного капіталу.

За результатами планових розрахунків видно, що основним джерелом фінансування оборотних активів у плановому 2019 році є чистий робочий капітал, частка якого в обсязі загальних джерел фінансування має скласти 38,9%. Поточні зобов'язання і забезпечення на рівні 63,1 %. В свою чергу, найбільшу питому вагу в обсязі позикових коштів має скласти інша поточна заборгованість – 45,3%, поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги 11,3%, заборгованість по розрахункам з оплати праці 4,5%. Решта складових позикового капіталу є несуттєвою, які мають скласти не більше 1%.

На завершальному етапі було визначено, що підприємство для фінансування оборотних активів при підтриманні запропонованої політики зможе використовувати помірний тип фінансування оборотних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєв Ю. С. Факторинг як інструмент прискорення фінансування / Ю. С. Авдєєв // Управління розвитком. – 2014. – № 13. – С. 3-5.
2. Базилевич В.Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 263 с.
3. Беленкова О. Ю. Вплив сезонних коливань на оборотні активи будівельного підприємства / О. Ю. Беленкова // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 10. – С. 48-53.
4. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2000. – 270 с.
5. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр:Эльга, 2002. – 720 с.
6. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посібн. / І. М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан та ін. – 2-ге вид., випр. і доп.– К. : "Каравела"; Львів: "Новий світ – 2000", 2007. – 360 с.
7. Бондаренко О.С. Управління оборотними активами підприємств [Текст]: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к.е.н. / О.С. Бондаренко ; МОНУ, НАНУ. – Київ : НДФІ, 2006. – 21с.
8. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // Інвестиції практика та досвід. – 2008. – №4. – С.40 – 44.
9. Бондаренко П. Факторинг як фінансовий важель суб'єктів господарювання / П. Бондаренко // Науковий вісник. – 2014. – № 2. – С. 5–19.
10. Бочаров В.В. Корпоративне фінансы [Текст] / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев – СПб.: Питер, 2002. – 554 с.
11. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф.Брігхем [пер. з англ.] – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
12. Бугріменко Р. М. Визначення потреби в капіталі для фінансування оборотних активів підприємства / Р. М. Бугріменко, Л. І.

Безгінова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 2. – С. 206-213.

13. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський словник / Ф.Ф. Бутинець – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 224 с.

14. Бухгалтерський словник / Ф. Ф. Бутинець [та ін.] ; ред. Ф. Ф. Бутинець ; Житомирський інженерно-технологічний ін.-т. – Житомир : ПП «Рута», 2001. – 220 с.

15. Ван Хорн Джеймс К. Основи управління фінансами / Ван Хорн Джеймс К. [Пер. с англ.] – М: Финансы и статистика, 1999. – 799 с.

16. Ващенко Н. В. Чинники формування та ефективності використання потенціалу оборотних активів підприємства / Н. В. Ващенко, Ю. І. Максимович // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 330-335.

17. Ващенко Н. В. Чинники формування та ефективності використання потенціалу оборотних активів підприємства / Н. В. Ващенко, Ю. І. Максимович // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 330-335.

18. Великий Ю.М. Управління фінансовими потоками підприємства: монографія. – Х. : Компанія СМІТ, 2010. – 274 с.

19. Велкова І. Ю. Сучасні методики розрахунку показників ефективності використання оборотних активів підприємств АПК / І. Ю. Велкова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 1. – С. 46-51.

20. Верхоглядова Н.І., Ядранський Д.М. Економіка підприємства: навч. Посібник / Н.І. Верхоглядова, Д.М.Ядранський – К.: Видавничий дім „Професіонал“, 2008. – 384 с.

21. Власова Н. О. Принципи та основні етапи оптимізації в системі управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі / Н. О. Власова, Н. М. Смольнякова, О. В. Михайлова // Бізнес Інформ. – 2013. – № 6. – С. 202-208.

22. Гаценко–Колумбет О. П. Оборотні активи підприємства: проблеми теорії обліку / О. П. Гаценко-Колумбет // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2013. – № 1. – С. 42-47.

23. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
24. Говорушко Т. А. Факторинг як форма рефінансування дебіторської заборгованості / Т. А. Говорушко, І. П. Ситник, К. М. Степаненко // Облік і фінанси. – 2012. – № 4. – С. 35-40.
25. Головченко Т.М., Мисловська А.В. Оборотні активи підприємства: сутність, структура та динаміка (на прикладі Херсонської області) // Таврійський науковий вісник. – 2009. – Вип. 63, ч.2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavriv/2009_63_2/63_2_28.pdf.
26. Гонта О. І. Факторинг як один із видів альтернативних банківських послуг / О. І. Гонта, Н. С. Островська, А. В. Жаворонок // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2014. – № 3. – С. 166-171.
27. Гончаров В.М. Фінанси підприємств [Текст]: навч. посібник / В.М. Гончаров, С.І. Непочатов, Т.В. Пчелинська, А.В. Путенцев – Донецьк: ТОВ «Альматео», 2006.–185 с.
28. Гросул В. А. Оптимізація структури оборотних активів підприємства / В. А. Гросул, О. М. Филипченко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 2. – С. 172-179.
29. Драгун Л. М. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства / Л. М. Драгун, В. Ф. Левченко, О. Л. Бондаренко // Фінанси України. – 1998. – № 12. – С. 12 – 20.
30. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства / А. А. Душило // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 24 – 30.
31. Душило А.А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2006. - №4. – С. 431-435.

32. Дядюк М. А. Оборотні активи як об'єкт управління у процесі розробки та прийняття господарських рішень / М. А. Дядюк, В. В. Васильєва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1(1). – С. 263-271.
33. Економіка підприємства: Навч. посіб. / А.В. Шегда, Т.М. Литвиненко та ін. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.
34. Економічна статистика [Текст] : Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисц. / За заг. ред. Р.М. Моторина / МОН України. – Київ : КНЕУ, 2005. – 326 с.
35. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. – Т. 2; за ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.
36. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К. : Кондор, 2007. – 358 с.
37. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів ВНЗ, аспірантів, викладачів / І. В. Ковальчук – К. : Знання, 2008. – 679 с.
38. Колумбет О. П. Оборотні активи: сутність, класифікація та структура у вітчизняній та зарубіжній практиці / О. П. Колумбет // Збірник наукових праць Державного економіко–технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. – 2013. – Вип. 23–24. – С. 324-332.
39. Коць О. О. Ефективність використання оборотних активів українськими підприємствами / О. О. Коць, М. А. Цікайло // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.10. – С. 218-224.
40. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства / А. М. Лебедева // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 1. – С. 67-76.
41. Леваєва Л. Ю. Факторинг в Україні: стан та перспективи розвитку / Л. Ю. Леваєва // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 23(1). – С. 222-227.

42. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства [Текст] : підручник для вузів / А. А. Мазаракі, Н. М. Ушакова, Л. О. Лігоненко ; під ред. проф. Н. М. Ушакової. – К. : Хрещатик , 1999. – 800 с.

43. Момот Л. Факторинг та перспективи його розвитку в Україні / Л. Момот // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 36(1.1). – С. 126-130.

44. Муравський О. А. Оборотні засоби в забезпеченні ліквідності підприємства / О. А. Муравський // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. – Ч. 3: «Фінанси і фінансова інфраструктура АПК»; за ред. П. Т. Саблука. – К. : ІАЕ УААН, 2011. – С. 93-96.

45. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

46. Окселенко Н. О. Оборотні активи сільськогосподарських підприємств: теоретичні засади та практичні аспекти / Н. О. Окселенко // Агросвіт. – 2013. – № 24. – С. 74-79.

47. Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства / І. В. Олександренко // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 277-283.

48. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. На здобуття наук. ступеня канд. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)», Х. – 2010. – 24 с.

49. Поважний О. С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» / О. С. Поважний, Н. О. Крамзіна, Ю. В. Кваша // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 41 – 52.

50. Податковий кодекс України із змінами та доповненнями. Редакція від 20.11.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

51. Покропивний С. Ф. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навчальний посібник / С. Ф. Покропивний, С. М. Соболь, І. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 286 с.
52. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Т. О. Примак. – 4-те вид., стереотип. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.
53. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон від 16.07.1999 р. № 996 із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
54. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 року № 635 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=382876.
55. Роганова Г. О. Удосконалення класифікації оборотних коштів підприємств / Г. О. Роганова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 308-313.
56. Сироткин С. А. Оборотные средства и оборотные активы в современной экономике // Региональная экономика и управление. – 2009. – №1(9). – С.65.
57. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : підручник / Р. А. Слав'юк; Національний банк України, Університет банківської справи. – К. : УБС НБУ : Знання, 2010. – 550 с.
58. Соколова Е. О. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства / Е. О. Соколова, Г. С. Козак // Збірник наукових праць Державного економіко–технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. – 2012. – Вип. 21–22(2). – С. 216-221.
59. Стеценко Н. А. Підходи до формування необхідного обсягу оборотних активів / Н. А. Стеценко // Вісник ХНУ. Економічні науки. – 2014. – № 5(1). – С. 48-52.
60. Сучасна економіка : навч. посібник для студ. некон. спец. вищих навч. закл. / П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – К. : Вища шк., 2005. – 326 с.

61. Тюхтя О. Проблеми управління та інформаційно-аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в умовах дефіциту фінансових ресурсів / О. Тюхтя // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. – 2014. – № 9. – С. 186-198.

62. Филипенко О. М. Сучасні підходи до визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» / О. М. Филипенко, М. В. Стаднік // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 1. – С. 50-56.

63. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін [та ін.] ; наук. ред. А. М. Поддєрьогін ; Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. – 7 вид. без змін. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.

64. Чубка О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств / О. М. Чубка, О. М. Рудницька / Вісник «Проблеми економіки та управління». – Львів : Вид-во НУ ЛП, 2009. – Вип. 640. – С. 440 – 445.

65. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики / А. Шимків. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 429 с.

ДОДАТКИ

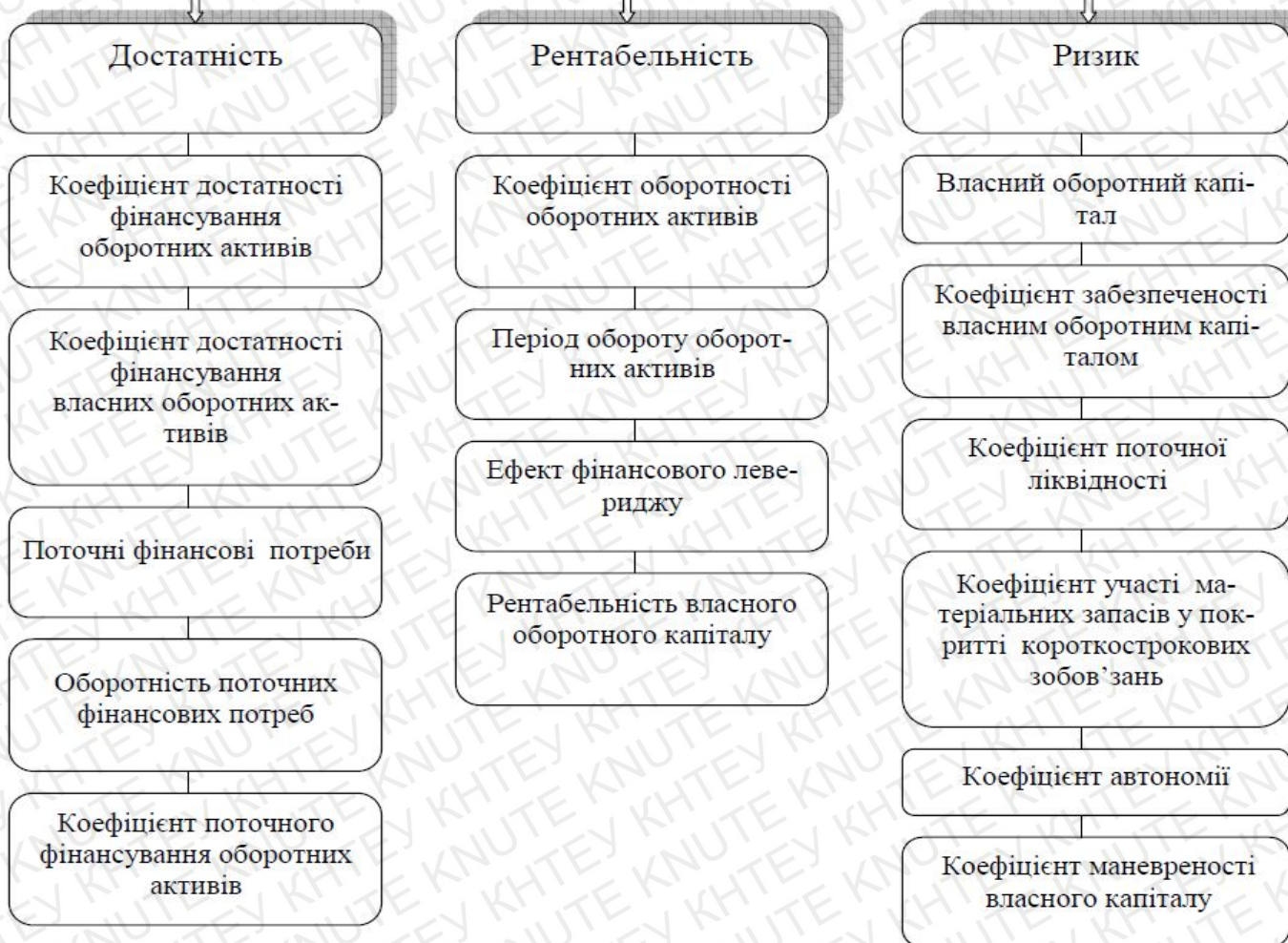
Додаток А

Обсяги постійної частини оборотних активів ТОВ «Компанія Софіт» за період дослідження*

Показник	Періоди											
	2016 рік				2017 рік				2018 рік			
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	174,9	174,9	174,9	174,9	224,8	224,8	224,8	224,8	242,5	242,5	242,5	242,5
Зміна частина оборотних активів, тис. грн.	86,1	93,1	96,2	97,1	95,8	96,0	96,8	96,4	125,2	132,5	129,6	134,7
Частка постійної частини у структурі загального обсягу оборотних активів	67,0	65,3	64,5	64,3	70,1	70,1	69,9	70,0	66,0	64,7	65,2	64,3
Частка змінної частини оборотних активів у структурі загального обсягу активів підприємства	33,0	34,7	35,5	35,7	29,9	29,9	30,1	30,0	34,0	35,3	34,8	35,7

* - Дані наданні адміністрацією ТОВ «Компанія Софіт»

Критерії та показники ефективності політики управління оборотним

Структурно-логічна схема формування політики фінансування оборотних активів підприємства

